

Той, хто переміг смерть

Руслан Баркалов

Вступ

Віра. Кожен розуміє по-своєму це незбагненне і так таємниче слово. Віра, для кожного вона є особливим носієм чогось особистісного, інтимного, схованого.

Віра – це не просто якесь філософське визначення чи юридичне пояснення якогось феномену. Ні. Зовсім ні.

Віра – це ціла система внутрішнього переживання, переформатування, переосмислення, преображення. Віра – це не релігія. Абсолютно ні.

Віра не залежить від приналежності до певної касты, раси чи партії. Ні. Віра або є, або її нема. І тут ніщо із земного владцтва не може вплинути.

Віра не визначається ступенем науковості і не вимірюється помпезністю багатослівності. Вона не має нічого спільно з культами або поклоніннями. Ні. Вона щось інше. Щось вище. Щось більше. Щось надприродне. Лише віра дозволяє людині долати труднощі, не здаватися і не падати у відчай навіть коли уже не має виходу. Віра дає силу найслабшому і розум не розумному. Віра долає будь-які перепони на шляху.

Саме віра є основоположним каменем комунікації з Богом. Віра, а не щось інше. Саме вона є рушійним важелем в цілому всесвіті обману і фальші. Тільки віра може спасти і вивести людину з найглибших депресивних падінь. Віра – це єдиний міст між Богом і людиною, прокладений над прірвою обману, зла, ненависті і агресії.

Ніхто не здатний протистояти її силі. Якщо вона є, то ніщо зламати людину вже не зможе. Лише єдиний фактор, який заставляє працювати над собою, розвиватися, йти до меті. І цей фактор – віра.

Не раз ми гортаємо сторінки Біблії, шукаючи відповіді на ряд власних питань, викликів, проблем. І саме тут ми знаходимо величну постать – особу Ісуса. Людини, що була Богом і Богом, котрий став людиною. Творець і творіння в одній оболонці, котрий прийшов дати нам відповіді на наші питання.

Історія Ісуса – це історія віри. Віри, котра змінила світ. Ні, це не просто історична подія, котра відбувалася в певний час, в певному місці, за певних обставин. Це історія кожного з нас. Історія наших перемог і поразок, наших спокус і падіння. Це історія нашого життя. Життя кожного окремо, що увібралося в одну особу Ісуса. Його перемога – це наша перемога. І його війна – це наша війна. Його падіння – це наше падіння. Його любов – це наша сила. Його образ – це життя кожного з нас. Він не просто дав нам приклад. Ні. Він показав нам кожен момент, кожную хвилину, кожную нашу слабину. Все заради нашого розвитку і досягнення кращого.

Іноді ми навіть не помічаємо, як стаємо агресорами по відношенню до інших. Тих, котрі є не згідними з нашими певними переконаннями. З тими, хто думає інакше, а іноді навіть і краще від нас самих. Часто банальна заздрість змушує таку людину обчорнити, змішати з болотом її добре ім'я, аби лише звести нанівець її добрі

починання. Без розбору ми готові всіх не згідних карати. А іноді й навіть вбити. Але, як бачимо, саме серед таких опиняється Ісус. Маючи владу над людською природою, Він залишається з усіма на рівні. Він прагне перш за все показати людству справжню дорогу життя. Не просто словами, але різними доказами. А головне власним прикладом. У наш час люди часто шукають якогось дива. Дива, котре б змусило їх повірити в Бога, стати добрими, змінитися. Але так не буває. Найбільше диво завжди відбувається непомітно. Дитина біля батьків не помітно дорослішає, заводять уже свою сім'ю і йде у власне життя. Маленьке ягня непомітно для пастуха стає дорослою вівцею. І так проходить життя. Ми не помічаємо дива. Бо не хочемо бачити. Ми не готові дивитися на світ, як на найбільше диво. І головне: ми шукаємо шоу, а не справжній талант. Не готовність людини сприймати світ таким, яким він є, нічого не змінює. Хочемо ми того чи ні, але воно і буде навіть після того, як ми помremo.

Звісно, кожен із нас засуджує вчинок Юди, котрий зрадив свого друга і вчителя. Однак, ніхто не задумається чи ми не є такими самими як він. Звичайно, ніхто зараз не продає нікого за якогось тридцять срібних монет, відійшли вже в минуле багато тогочасних речей і осіб, скасували страти...

Але як часто ми підставляємо своїх друзів. Як часто готові посміятися з чужих проблем, потішитись над чиймись невдачами! Як часто заради вигоди ми кидаємо друзів, рідних, зраджуємо!? Вбиваємо їх своїм егоїзмом, гордістю, зарозумілістю, амбітністю, цинізмом, зверхністю, наглістю, брехнею.

Як часто ми готові розіп'ясти людину. Не фізично. Але ще гірше – морально. Своїми словами, колючими, як удар ножа, приносимо ближньому біль. Наша людська природа не хоче сприйняти тягар іншого, зрозуміти його, зробити крок до порозуміння і спільного вирішення проблем. Ми хочемо радше втекти, відсунутися від проблем, від потреби допомоги і всіх незручностей, котрі за собою це тягне. Скільки є по світу знищених доль, втрачених життів через чийось ненависть, заздрість, амбіції. Скільки ми стаємо свідками несправедливого засудження когось або якогось іншого обману чи викривлення фактів.

Ми є співучасниками разом із тими, хто це робить. Наше мовчання є найбільшим доказом нашої підтримки несправедливості. Через страх втратити добру роботу, небажання мати неприємності або ж просто байдужість. Кожен із героїв живе в нас самих. Кожен з них – це наше віддзеркалення. Віддзеркалення наших вчинків, наших дій. Але й разом із тим він є віддзеркаленням нашого майбутнього. Запитаймо себе – а яке воно після цього? Запитаймо себе – чи ми варті кращого, якщо не вміємо бачити те, що є і має бути головним в житті?! Поставмо собі запитання, до власної совісті: чи вона чиста? Чи на ній не має ніяких чорних плям морального бруду? Чи не обговорюємо когось за спиною? Чи ми не принижуємо когось? Чи не обмовляємо? Чи ми не сміємося поза очі з наших друзів? Чи ми є справжніми друзями? Чи готові зрозуміти іншого? Або може ми, принижуючи іншого, прагнемо побудувати на цьому власний авторитет!? Може ми брешемо на когось? Або неправдиво давали свідчення десь? Особливо, якщо це стосувалося доброго імені або честі людини! Може ми комусь знищили таким чином

кар'єру, позбавили роботи, а то й життя? Хіба ми не Юди тоді? Хіба ми не стаємо тоді злочинцями по відношенню до свого ближнього! Де тоді наша релігійна чи моральна свідомість!? Де наша чесність? Про котрі так всі вмють велемовно розповідати і описувати.

В нашому житті часто з'являються різного роду фальшиві вчителі, друзі, пророки. Всі вони є покликані змусити нас піти в протилежному напрямку від того, котрий є нам приготований. Нам нав'язують різного роду фальшиві ідеї, бюрократичні, інституційні біганини, владу грошей, силу знайомств, оманливу красу людського тіла.

Нам пропонують тисячі рекламних роликів, підсилюють бажання більше працювати, поїздки подалі від дому, забути про власні думки, ідеальне майбутнє вже завтра. Але лише завтра. Натомість крадуть наше найдорогоцінніше – час, спокій, мир. Нам нав'язливо пропонують відмовитися своїх думок, мрій, бажань. Від насолоди прекрасним краєвидом. Від справжніх стосунків. Замість цього всього нам пропонують безліч інших замінників. Все це є нашою боротьбою, все це є екзаменом на витримку. Витримку нашої віри, надії і любові. Цих трьох головних аспектів в житті кожного зокрема. Це не просто слова. Це ціла симфонія життя, котра звучить лише для того, хто її може прочитати і шукає можливості зрозуміти.

Ми стали співтворцями нашої історії. Нашого сьогодення і нашого розвитку. А головне нашого перетворення з людини у духовну істоту. Змінення полюсності нашої природи. Саме це покликав нас робити Той, хто сам все це перейшов і готовий у цьому підтримати нас на шляху до змін. Той, кому близькі всі наші болі й переживання, хто знає, як бути погордженим і відкинутим. Той, кого зрадили. На кого звели наклеп і намагалися знищити й витіснити із сторінок історії. Той, хто має необмежену силу і владу над світом і часом. Той, хто переміг смерть.

У дворі Пилата

Дві тисячі років назад. Двір прокуратора юдейської провінції Понтія Пилата[1]. Збирається доволі велика юрба юдеї. Вони зі своїми старійшинами та первосвящениками[2] приводять судити злочинця, якого звати Ісус[3], родом із Назарета.

Серед юрби вирізняється єдина постать – так, це він. Чоловік середнього росту, середньої статури, з ясними великими очима та світлим волоссям. Тепер від його краси мало що залишилося. Весь обшарпаний, під очима видніються синці. За ним до двору входить народ. Цей народ, що ще вчора кричав: "Осанна[4]! Нехай живе Ізраїльський цар! Слава синові Давида[5]! – скоро кричатиме до Пилата.– Розіпни!".

Той же народ, що ще не так давно визнавав його за авторитет, за великого проповідника і вчителя тепер прийшов, щоби винести над ним свій остаточний суд – смерть! Той самий народ, побачивши його чуда, говорив, що то пророк – нині засудить його на найстрашнішу кару – розп'яття!

Гамір, що був зчинився біля воріт, поволі почав затихати. Але не надовго. Раптом римські воїни зачиняють ворота. Починає зчинятися знову крик юрби, починаються бійки, переходять до зіткнень римських солдатів зі слугами первосвящеників.

В той же час Ісус стоїть ніби відгороджений від них. Так, наче це його не стосується. Колишній проповідник тепер же зраджений своїми найближчими послідовниками. Тими, котрі ще не так давно були обіцяли за нього померти, а сьогодні сховалися десь серед юрби і дивляться, чекаючи, що буде далі.

Ось кілька вояків підходять до нього, забирають і відводять до підвищення, куди має зараз прийти прокуратор, щоби вершити своє правосуддя.

На балконі видно як появляється постать. Це і є той самий правитель, ненависний Пилат Понтійський. Про його жорстокість і немилосердність всі давно уже чули і знали. Тому його і боялися і ненавиділи.

З темноти виходить постать чоловіка років сорока. Трохи лисуватий, міцної тіло будови і невисокого зросту. На правій руці у нього великий перстень. Це той самий перстень, що його носив свого часу останній представник династії Хасмодеїв[6] – Гіркан[7]. Кожен його крок розважний, чіткий, впевнений. Типовий римський військовий. Пихатий, самодостатній і холоднокровний прокуратор, що вийшов судити ще одного "Юдейського месію", котрий підбурює на його території народ до повстання проти римської влади...

Наближається одне із найбільших Юдейських свят – Пасха[8]. До Єрусалиму стікаються тисячі людей з усіх найближчих околиць. Пилат це знає. І тому справу цього Назорейського[9] вчителя довго затягувати не варто, інакше можуть бути досить погані наслідки. Через це він не хоче нікого зараз засуджувати.

Сьогодні в нього дуже гарний настрій і він не хоче підписувати ніяких смертних вироків. Але лише хоче перечекати поки закінчиться Юдейське свято і повернутися назад до свого палацу в Кесарії, що над морем.

Однак стає зрозумілим, що це не просто якийсь в'язень, долю котрого він швидко вирішить і всі забудуть. Ні, це хтось досить відомий в їхньому народі. Пилат почав нервувати. Він вийшов на звичне суддівське місце і сів у великому кріслі, на котрому свого часу засідали Юдейські вожді народу починаю від Юди Молота[10] всі представники Хасмодейської династії, пізніше Ірод Великий[11]. І от тепер – він, римський прокуратор[12], Понтій Пилат.

До нього зараз же приступили старійшини на чолі з Анною[13] та Каяфою[14]. Ці два останні були зять із тестем і мали великий вплив. І хоча вони були лише священиками, та мали свій вплив у народі і могли утримувати суспільство у своїх руках.

Пилат спитав їх, що вони прийшли до нього з цим чоловіком. Тоді вони почали викладати своє обвинувачення, мовляв, цей чоловік говорив, що зруйнує храм цей і за три дні знову його відбудує!

– Ну і що мені з ним робити? – питає Пилат.

– Розіпни його! На смерть його! – почав кричати народ. – Нехай помре! Стратити його!

– Що ж він такого зробив вам, що я маю його так покарати? – продовжував правитель. Його дивувало ставлення людей. Бо часто навпаки, вони ставали на захист засудженого. Часто прохали про помилування. А тут... Тоді він наказав завести Ісуса до

середини свого двору.

Це був класичний Римський двір. Навкруги будівлю прикрашали вироблені арки, колони, а посередині стояв фонтан, біля котрого можна було відпочивати у гарячий полудень

Пилат провів Ісуса і сів на краю фонтану. Він з цікавістю розглядав в'язня. Ще будучи в своєму палаці в Кесарії, праитель чув про цього Вчителя як про добру і розумну людину. Пилата дивувало, що люди, котрі ще зовсім не давно так ним захоплювалися і враз усі відвернулися від нього. Ісус мовчав. Тоді прокуратор, бажаючи почути щось, почав:

- Ну то... Скажи мені, чому тебе відрікся власний народ?

Ісус і далі мовчав.

- Ну що ж... Мовчи і далі,- промовив сухо Пилат,- але ти певно знаєш, що я маю право тебе відпустити або покарати. Або й стратити!

- Твоя влада від Того, Хто послав мене. Інакше не мав би ти ніякої влади. Це було дано тобі з Гори.

Ці слова дуже вразили Пилата. Він на якийсь час замислився. Про що він міг думати у той час ніхто не може сказати. Але було видно, що він є чимось збентежений. Правитель встав, підійшов до фонтану сів на нього і довго дивився у воду. А тоді спитав:

- А скажи мені, Галилеянине, що саме ти розповідаєш людям?

Ісус якийсь час помовчав, а тоді відповів:

- Правду!

- Правду? - здивовано спитав Пилат,- ох так, звісно, що правду... А що таке правда, Галилеянинине?

- Я є правда, дорога і життя,- мовив Ісус.

Пилат встав і вийшов геть.

Нарешті він повернувся до народу. Надворі знову гамір. Люди кричать. В середині юрби зчиняється заколот, що переростає знову у шарпанину. Тільки побачивши його, вони трохи заспокоїлися. Пилат знову сідає на своє місце.

- Я не бачу ніякої провини в чоловікові за яку його можна було б судити. Зрештою, оскільки він є родом із Галилеї, то йдіть до Антипи[15]. Нехай він розбирається з цим. Що мені до того?!

Він наказує вигнати народ з подвір'я разом із в'язнем. Юрба людей виходить із брами і направляється до палацу Ірода Великого. Того самого Ірода, котрий колись тримав їх всіх у страху. Тепер від колишньої величі і могутності батька залишилось лише саме ім'я на сторінках історії.

Сам Антипа не мав жодної ані підтримки в народі, ані авторитету. Він вихованець римської культури і узурпатор влади. До Єрусалиму приїжджав лише інколи, щоби показатися, що він також, як і всі правовірні юдеї, шанує свята.

Це був чоловік тридцяти п'яти-сорока років, середній на зріст із запухлим від доволі частого п'янства лицем, малими очима і великим носом. Він також чув колись про сина теслі із Назарету[16], хоча сам його ніколи не бачив. Антипа саме в той час встав і,

поснідавши, наказав привести Ісуса до себе. Він дуже хотів побачити якесь чудо. Поглянувши скося на в'язня, він спитав:

- О, то це ти той, про котрого говорять люди?

Але той не сказав ні слова.

- Що ж,- продовжував говорити Антипа,- не хочеш - і не говори... Але я чув, ти робиш чуда... То зроби і мені якесь маленьке чудо. Ну хоча б якесь... Зовсім маленьке!Ну!

Та відповіді не було знову. І це збентежило етнарха. Він добре пам'ятав про смерть Івана. А тепер боявся, що Ісус може бути воскреслим Іваном.

- Що ж... Ну, якщо ти не хочеш зі мною говорити... Заберіть його геть звідси... І взагалі, скоро Пасха! Я хочу бути чистим. А ви приперлися до мене і хочете, щоб я засудив на смерть цього чоловіка. Ідіть з ним до Пилата. Він правитель і нехай розбирається сам!

- Але ж він наказав іти до тебе, промовив Каяфа,- він мусить померти, бо ж назвав себе сином Бога!

Коли Антипа почув це, то ще швидше бажав позбутися тієї юрми в будь-що. Він ходив по кімнаті, щось бурмотів сам до себе. Махав руками, а тоді крикнув:

- А ви хочете вбити його моїми руками? Ні! Робіть це самі. Ідіть... Ідіть до Пилата, до кого завгодно, але забирайтеся звідси і не приходьте більше... Геть!

- Що ж, прийдеться таки вернуса нам до Пилата,- промовив Каяфа,- може щось по дорозі придумаємо. Самі ж бачите, що від цього нема жодної користі....

В цей час уже ціле місто почало прокидатись від сну. Люди ходили по вулицях, гомоніли. Однак було важко не помітити велику масу людей, що просувалася, і привертала до себе увагу оточуючих.

По переду йшли первосвященики. Вони говори щось між собою. З усього було видно, що розмова була надто напружена. До цієї юрби почали приєднуватись люди, так що скоро назбиралась велика маса. Між ними були такі, котрі були відкрито настроєні проти особи Ісуса, і пропонували закидати його камінням (згідно зі звичаєм Мойсея), проте Каяфа був чомусь явно проти:

- Ні! Ми не можемо допустити ніяких самовільних дій,- сказав він,- чи ви забули, які маси збирав він... Подумайте, що тоді про нас скажуть люди... Це ж вам не якусь повію каменувати, котру ніхто потім не згадає... А ще якщо дізнаються Галилеяни... Що тоді?

- Що ж тоді робити, спитали два інші що йшли поруч,- а якщо Пилат не захоче його вбити? Тоді ми вийдемо перед людьми наклепниками!

- Тому треба за будь-яку ціну вмовити - нехай Пилат сам його засудить... Тоді ми будемо ні причому... Тоді вийде, що він порушив римський закон і поніс за це кару!

А тим часом Пилат сидів у себе в палаці, в твердині Антонія. Це було найбільш захищене місце в цілому Єрусалимі, що свого часу було створене ще Антіохом. Він насолоджувався тим ранішнім спокоєм, що панував ранком у місті.

- Щось надто тихо в місті,- звернувся він до свого сотника,- може... Нарешті цей

народ трохи почав розуміти, що таке цивілізованість. Хоча вони залишаються такими ж... О боги, як же я хотів би перебути спокійно ці дні і спокійно повернутися назад до Кесарії...

- Так! Але боюсь, що ця тиша є надто підозрілою... Щоби це затишшя не стало провіщенням якоїсь бурі,-відповів Корнелій,- сам знаєш який це народ !

- Таа... Знаю, знаю... Я ще не встиг приїхати, а вони вже мало не вчинили заколот.

Раптом до кімнати вбіг слуга. Його вираз обличчя не віщував нічого доброго:

- Мій пане, юдейські старшини знову перед брамою! Вони вимагають, щоби ти вбив того чоловіка!

- Що вимагають? - аж крикнув Пилат. Як же вони мене дістали. Нікчемний народ, що нищить своїх проводирів... Що ж... Добре, відкрий браму...

Двір вмить наповнився людьми, що кричали і тиснулися поближче до переду. Крик, гамір, волення і знову він. Так, той самий обвинувачений. Виходячи до народу, Пилат побачив його і остовпів: "Добре я говорив собі, що це не проста справа і так легко воно не скінчиться",- подумав про себе. Він став розгубленим, бо знав, що первосвященики, прийшовши вдруге, конче знайдуть щось, щоби його засудити. "Але чому,- питав сам себе,- що ж він їм такого міг зробити? От сидить один злочинець Бар Абба, як він сам себе називає. Той справді заслуговує на смерть: підняв заколот, замах на мого центуріона... Чомусь його вони не хочуть розіп'ясти, але цього, що нічого не винен? Зрештою, що мені до того?"

- Чого знову прийшли до мене? - перше слово яке міг вимовити Пилат,- я ж вам виразно сказав іти до Ірода! Чого ще від мене хочете?

- Він повинен померти,- заволали священики,- він повинен померти!

- У вас же нема жодного чіткого доказу, через що я міг би так скарати,- спитав правитель,- я покараю його батогами і відпущу.

- Ні, він має померти !Розіпни його!

- Відведи в'язня до середини,- звернувся правитель до сотника.

У внутрішньому подвір'ї твердині серце інших будівель знаходилася й кімната для покарання, так звана Преторія. Її назва походила ще й від того, що у внутрішньому подвір'ї розміщувалися воїни-преторіанці. Пилат підійшов до в'язня. Він довго вдивлявся в Ісуса. Потім щось довго шепотівся із сотником, а тоді, звертаючись до нього, запитав:

- То ти справді є Царем юдейським?

Ісус йому відповів:

- Це ти так сам говориш, чи тобі інші про мене так розказали?

- Ну то це правда і ти все-таки цар? - перепитав Пилат.

- Ти говориш, що я цар! - відповів Ісус.- Я прийшов у світ, щоб свідчити про істину.

- Ну то що ж таке ця істина? - спитав Пилат і додав,- ось дивися - твій народ тебе відрікся і просить тебе покарати. Чому?

- Бо якщо би моє царство було від цього світу, то слуги мої воювали б за мене і не віддали б мене їм в руки, ані тобі. То ж той, хто видав мене тобі, має тяжчий злочин.

- Що ж ...- задумливо мовив правитель. Він зрозумів, що розмову скінчено.

На його віку бували різні випадки. Він не раз бачив різних "месій-повстанців". Але коли справа приходила до смертної кари вони різко мінялися; просили, ба навіть іноді благали про помилування. Інші плакали, говорили все, що завгодно, аби лише їх залишили живими - а цей ні. Він зовсім інакший. Не схожий на жодного із злочинців. Він свідомо розуміє, що говорить. А головне як він це робить - без найменшої злості чи ненависті, без погорди до тих, хто його обвинувачує. Що ж це за такий чоловік дивний.

Хоч як він хотів відпустити цього Юдейського вчителя, однак, той сам ніби навмисне не йшов на будь-які діалоги з ним. Пилат розумів, що в справі дедалі більше наростає конфлікт. Тому він наказав віддати Ісуса на катування.

Цей процес проводився тут же у Преторії. Воїни роздягли в'язня і, прив'язавши до стовпа, котрий стояв посередині, почали бити різками та скорпіонами, котрі впинаючись в тіло людини, виривали з неї м'ясо, живу плоть, завдаючи в'язневі не людських болів. Батоги чи скорпіони мали на кінчиках прив'язані до шнурків камінці, або спеціальні кігті, що, впираючись в тіло, виривали м'ясо зі шкірою. Тіло людини ставало неначе суцільна рана, а її колишня форма втрачалась назавжди. Ця форма катування застосовувалася до в'язнів, котрі мали за собою великі злочини. Людина, котра проходила ці форми знущання навіть якщо й залишалася в живую, то ставала назавжди калікою з фізичними і психічними травмами. Тіло Ісуса покритися першими слідами від різок. Було видно, як він щось шепоче. Ні, він не просив помилування і не кляв своїх катів. Але що ж шепотів цей юдейський Равві. Але катів це мало хвилювало. Вони "сумлінно" виконували свою роботу.

Тепер Пилат сидів на своєму кріслі і мав остаточно вирішити долю чоловіка, з котрим ще не так давно говорив.

- Ви добре знаєте, що на ваше свято я маю добрий звичай відпускати одного вашого в'язня,- звернувся правитель ... Але народ перебив його і почав кричати:

- Бар Аббу ! Відпусти нам Бар Аббу! Верни Бар Аббу!

- Приведи того в'язня,- звернувся Пилат до Корнелія.

За кілька хвилин на балконі з'явилась постать зв'язаного Бар Абби[17], котрого вело двоє воїнів. Його страшний погляд проникав наскрізь і вбивав своєю ненавистю до всього живого. Це була людина, котра усвідомлювала, що життя її вже скоро скінчиться. Йому ще не було і сорока років. Порваний одяг, розпатлане волосся, скуйовджена борода - все в ньому виказувало, що це не розкаяний злочинець і вбивця. І от тепер він стоїть перед народом на суді. Ще зовсім недавно він був відомий своєю жорстокістю і наводив страх. І от тепер він просто злочинець, котрого чекає смерть. Ще зовсім не так давно він був шанованим серед золотів і був одним із вождів, що мали вчинити повстання, а тепер?

Тепер він ніхто - просто злочинець, що чекає свого вироку. Скоро буде проголошено, що він засуджений до смерті через розп'яття і все. Його життя скінчилося. Все скінчено. А ще кілька днів тому він був на волі. Але жадоба слави спровокувала його на той вчинок. Він із ще кількома чоловіками вчинили заколот в

місті. Повстання так і не вдалося. Тепер всі вони чекають на свій засуд. Їх чекає на смерть. Зараз лише прозвучить вирок Пилата і...і все. Єдиний шлях за місто. А там його розіпнуть на хресті і залишать повільно вмирати в муках.

Однак щось тут не так - народ кричить розіп'ясти якогось Ісуса, а його відпустити. Той самий народ, що кілька днів тому його не хотів підтримати, сьогодні хоче його звільнити. І навіть первосвященики стоять на чолі цієї юрми.

- То кого, отже, я маю відпустити,- питає Пилат,- Бар Аббу чи Ісуса, що зветься його царем Юдейським?

- Верни нам Бар Аббу! Відпусти Бар Аббу! - почав кричати народ.

Ця мить для Бар Абби була ніби тріумфом. Він почав себе відчувати ніби переможцем. Так ніби він переміг і ненависного Пилата і увесь Рим.

А що Ісус... Він молиться, розуміючи, що його чекає. Так ніби сам хоче, щоби це все якнайшвидше закінчилося. Здається, що він знає від самого початку чим усе закінчиться, знає свою долю. Духовно він уже там - на Голгофі. Його мовчання, неначе мовчання нерозумного, що не може себе захистити, або мовчання злочинця, що не має чим себе оправдати... Ісус мовчить... Йому ніби байдуже до первосвящеників, до слів римського прокуратора...Він весь час щось шепоче... Він молиться...

Його очі сповнені жалю. Жалю за народ, котрий сам не розуміє, що робить, відкидаючи свого Бога й за місто, котре буде зруйноване. Ісус бачить страшні картини часу, коли війська Тита[18] обляжуть це величне колись місто. Йому шкода людей, що вимруть від холоду, голоду і меча у цій війні[19]. Він знає, що чекає Ізраїльський народ... Але той не хоче знати його...

- То що отже маю робити із вашим царем[20]? - лунають слова Пилата. Він ніби навмисно наголошує на словах "вашим царем". Це звучить ніби зла насмішка з людей, котрі видають свого одноплемянника на жахливу смерть. Людей, котрі мов дикі звірі не мають ані жалю, ані розуму у цій вакханальній бажанні крові.

Тоді весь народ починає кричати:

- Стратити!Розіпни його!

- Востаннє повторюю - чого я маю розпинати вашого царя?!

- Нема у нас царя окрім римського Цезаря! -Закричали обурені фарисеї,- якщо його відпустиш - то не будеш другом цезаря!

- Він не зробив нічого такого, що заслуговує на смерть!

- Цей назвав себе сином Божим! - крикнув Каяфа.-Це богохульство! В нас один Господь - Бог наших батьків, а цей себе робить його сином!

Як почув це Пилат, то обхопив голову руками: "Що ж робиться зі світом цим! Ну чому? Чому? Що ж мені робити?" Він прикликав свого слугу і тихо сказав:

- Швидко принеси мені умивальницю з водою!

- Я не хочу бути винним за його кров,- сказав правитель,- ви ж самі побачите, що він є не винен!

Це був останній жест, котрим він хотів відвернути хід подій, що наближалися до свого страшного фіналу.

Пилат думав, що народ можливо ще передумає, а самі первосвященики без підтримки народу нічого не зможуть вплинути на нього. Тоді все владнається. Та раптом сталося те, чого він зовсім не очікував. Народ, котрий в більшості лише пильно спостерігав за ходом подій, став кричати:

- Розіпни його! А кров його буде на нас і на наших дітях! Ми відповімо за його смерть!

Такого повороту подій ніхто не чекав. Навіть Анна і Каяфа налякались тих слів. Та вже було пізно. Пилат побачивши, що наростає бунт, а Юдейські керманичі втратили контроль над масами, більше не знав, що робити. Тоді встаючи з крісла, крикнув до розлюченого натовпу:

- Нехай буде по-вашому,- а до сотника тихо сказав,- піди... Виконай, що вони хочуть.

Каяфа

Стародавній Ізраїль - земля, котра "тече молоком і медом". Так, це саме той обіцяний Богом Ізраїль. Однак, нема тут ані молока, ані меду. Тут лише плач, крик і штандарти легіону, котрі римський префект наказав внести до "столиці юдеїв". Вже майже сімдесят років минає, як Юдея опинилася під владою Риму. Це зробив ще славний полководець Гней Помпей[21], приєднавши всі ті землі до Римської держави. Він скинув правлячу на той час династію Хасмодеїв. І так на царському престолі опинився чужинець. Не просто чужинець.

Колись свого часу ще Аристокбул[22], Юдейський князь, приєднав невеликий народ Ідумею і примусив до обрізання все чоловіче населення території, щоби таким чином їх асимілізувати. А тепер Ідумеєць[23] пустив коріння на царському престолі. І єдиними, хто "залишався думати про народ", були група правовірних, ортодоксальних євреїв - фарисеї[24].

Первосвященики змінювали один одного з такою швидкістю, що ніхто не знав, хто з них є насправді тим, хто несе службу перед їхнім богом і приносить жертви за народ всемогутньому Ягве. І одним із таких первосвящеників з додатком екс був Анна...

- Доброго ранку тобі, батьку народу нашого,- почулося з порогу і в кімнату увійшов молодий чоловік,- бачу щось тобі не спиться!

- Ох не спиться мені... Не спиться,- зітхнув старий, що сидів на кріслі біля стола,- ти, думаю, чув про того свіжого проповідника із Назарету!

- Так, чув! І що з того?

- А те, що він притягує людей до себе,- скрикнув Анна і грюкнув кулаком по столі,- надіюсь, що ти розумієш, що якщо за ним підуть маси тоді... Хто лишиться з нами?

- Та перестань ти так! - відповів спокійно Каяфа.- Хіба мало їх таких, що народ баламутять... Ну, і що з того? А потім раз - і "чудо не відбулося".

- Ти смієшся,- з докором промовив старий,- сину, він сильніший від інших! Ти хіба не знаєш, які він має збирає маси довкола себе. І чуда, кажуть, творить. І головне твердить, що він месія!

- То й що? Хіба мало себе називало месіями, підбурюючи народ, а потім опинялися

на хресті. Пам'ятаєш Симона, Івана – ну і де ж вони? Римляни розіп'яли! Так буде і з ним.

– А якщо ні! Що тоді? Сину мій, ти ж знаєш як я хвилююсь! Я хочу, щоби ви разом із Соломією жили довго і щасливо і щоб не було ніяких воєн. А тепер уяви собі, якщо він замислить підняти повстання! Що тоді?

– Так, і найгірше те, що скоро Пасха!

– Я теж про це думав... Він може з'явитися біля храму і почне свої проповіді – а народ темний. Не розуміє, що все це політика... Будь-яке скупчення людей Пилат може сприйняти за підготовку до повстання...

– Ні, може бути й дещо і набагато гірше коли римляни захочуть ввести військо в Єрусалим – хто нам допоможе?

– І знову хрести... – тихо мовив Каяфа.

– Так я тебе розумію! Сини Ірода є ніякими правителями. Їх ніхто не підтримує, а народ зневажає.

– Що ж нам робити? Сину мій, чому все проти нас. Господь нас покинув...

В цей момент до кімнати увійшла молодша дочка Анни. Гадера – молода, красива дівчина, років двадцяти. Її красиве довге волосся спадало по плечах. Гадера вдягнута у звичний для свого часу одяг. Її молоде й рум'яне личко випромінює стільки доброти і щирості. Карі очі, чорні тонкі брови над очима, тонкий гнучкий стан – ніби намальована, справжня принцеса.

– Доброго ранку, батьку! Чого так рано не спиш? Може тобі чого принести?

– Ні, ні, доню, не треба! Іди ще спати. Ми з Каяфою обговорювали свої справи.

– Добре, батьку... Я ще хотіла спитати тебе!

– Говори, моя доню, – озвався старий.

– Батьку, а ти чув про вчителя з Назарету, – спитала дівчина, – говорять, що він...

– Чому ти ним цікавишся? Що ти про нього чула?

– Ну, майже нічого, – зніяковіла дівчина, – лише чула, що він може творити чуда, воскрешати померлих, допомагає хворим і бідним... Кажуть, його слова мають незвичайну силу.

– Значить, то все-таки правда! – тихо мовив Каяфа.

Дівчина вийшла з кімнати. За дверима почулися голоси. Вона з кимось говорила, напевно із Сусанною – старшою дочкою Анни, дружиною Каяфи, що був затем Анні і став недавно первосвящеником. У дверях з'явилась постать. Це був Гамалііл[25] – старий й авторитетний вчитель моралі. Старий юдей із сивою бородою, низьким чолом, маленькими очима і довгим сивим волоссям. В цілій Юдеї його поважали і вважали за найрозумнішого серед учителів закону. Він також вів при храмі спеціальну школу для хлопців в котрій вчив їх святого писання. Його авторитет був не лише у цілій Юдеї, але скрізь, де були євреї.

– Вітаю вас, великий вчителю, – звернувся Анна з чим прийшов ти до нас?

– Хотів провідати тебе, шанованого нашого Каяфу! Хто знає, може вже завтра мене не буде, на все воля Всевишнього!

- Так-так... Воля Господня,- прошепотів Каяфа,-сідай, Гамалиїле. Ми саме хотіли почути твою думку...

- Ну що я можу сказати старий Гамалиїл. Не думаю, що можу сказати чи порадити. Це лише буде думка нікчемного старого...

- Ні, ні, ти не бійся,- перебив його Каяфа,- але справа є трохи серйозна... Думаю, ти чув про проповідника із Назарету на ім'я Ісус!

- Чув, а що? Молодий, розумний - божий він чоловік! Що я можу сказати.

- Як ти не розумієш,- зашипів Анна,- він нам заважає! Хіба не бачиш як народ іде за ним? В краю стає дедалі не спокійніше! Пилат скоро приїде, а відповідатимемо ми! Чи може ти забув те, що було кілька років тому назад, коли я ще був первосвящеником! А тепер що?

- Ти боїшся втратити владу із своїх рук, Анно? - тихо спитав Гамалиїл.

- Подумай, що може статися, коли ми вже не зможемо контролювати ситуацію! Гамалиїле, ти ж розумний чоловік, скажи нам, що робити? - спитав Каяфа.

- А ви що думаєте? Я вже ніби все сказав! Якщо воно від людей несе свій початок - то скоро зникне і всі забудуть, але якщо справді від Бога, то що ми зробимо? Лише станемо противними Всевишнього волі! А це - самі розумієте...

- Ти хочеш сказати, що нам варто сидіти і мовчки чекати,- спитав Анна,- а якщо не так?

- Ти чогось боїшся? Але чого? Що вам до того?

- Подумай сам, якщо знову почнуться заколоти. Рим нам більше простить. А хто тоді нам допоможе, хто? Всі, хто є довкола нас, лише чекають на це, щоб ми похитнулися! Аретта[26] ворогує з Антипою, Єгипет, що сам знаходиться під рукою римлян?

- Всевишній захистить нас, Анно! Хіба мало разів він нас виводив з дна?

- Бог вже давно нас покинув, Гамалиїле! - сумно відповів Анна.

- Ти не правий, Анно! І все ж... Я думаю, що нам не варто вмішуватися в ці справи. Нехай час все розставить на свої місця. Нам варто стати осторонь і почекати, що буде далі...

- Гамалиїле, Гамалиїле - який ти надто спокійний. Але ти розумієш, що ми мусимо зберегти наш край за будь-яку ціну!

- Ну в такому разі не буду тобі зважати, Анно! Але згадай, що над всім діє сила Могутнього. Щоби це не стало твоєю власною амбіцією, мій любий друже!

...Кілька днів потому...

По галереї ідуть: Каяфа, Ірод[27], Гамалиїл, Симон і Ананія...

- Гарний палац, чи не так,- перервав довгу мовчанку Ірод,- величні зали... От і все, що залишилося від батьківської слави...

- Не від батьківської - а узурпаторської,- злісно перервав Каяфа.

- Каяфо,- мовив Гамалиїл,- не конче відразу показувати свою неприязність!

- Гаразд. Зараз час зовсім не на це,- мовив Симон, що належав до близького кола а разом із тим був членом синедріону,- ми маємо краще подумати як нам бути із тими

усіма заворушеннями, що починаються в народі!

- Ах, цей новий проповідник! Він весь час на очах! Ми не можемо так просто сидіти і чекати, коли прийдуть римські легіонери і знищать ті рештки свободи, котрих і так уже майже нема!

- Ми просто змушені щось робити! - сказав Симон,- інакше в нас почнуться справді дуже великі неприємності із Римом!

- Так, так...- важко зітхнув Ірод,- тепер уже не ті часи, коли був дружній нам Август! Тепер мусимо бути дуже обережними... Часи так змінилися...

- Якби ви менше гризлися, то наше становище може не було б таким жалюгідним,- відказав Ананія,- дивлячись на вашу безпомічність, люди самі прокладають свій шлях до свободи... А ви що думали... Царями не народжуються - ними стають ...

- Який іще шлях,- крикнув Каяфа,- не можна будувати чогось на блюзнірстві і богохульстві! Чи може ви хочете до нього приєднатися? Може забули, що було з повстанцями під проводом Симона? Тисячі хрестів з конаючими на них євреями! Ви цього хочете? Римляни не зупиняться ні перед чим! Вони зараз творять, що хочуть, а ми - ніщо ! І нічого не зможемо!

- Каяфо, ти надто емоційний,- тихо промовив Гамалиїл,- думаю, що воно дещо інакше виглядає повна картина. Але найперше, треба добре подумати, щоб і ми часом не натворили ніяких дурниць.

- Може ти і правий, але з іншого боку, і Каяфа теж має рацію. Ми не маємо права на помилку! Треба справді добре обдумати, бо ситуація справді вимагає конкретних і рішучих дій.

- І що з того? Що нам робити?

- Хто може нам сказати? Але питання з Галилейським вчителем залишається відкритим і не розв'язаним,- мовив Анна,- зрештою, він на Галилеї, а це земля Филипа. До того ж, без дозволу на це прокуратора ніхто не зможе його ліквідувати. А він, самі розумієте, як захоче, то дозволить, а якщо ні, то ні !

- Але ж з ним щось треба робити,- відказав Ананія.

- Так, ти правий... Але що... А ще скоро Пасха...

Несподівано, неначе із-під землі виріс, появився Йоханед. Це був один із прислужників Каяфи - начальник охорони храму. Чоловік років сорока п'яти, середнього зросту, з чорним волоссям, малими чорними очима, глибоко схованих в середині очних ямок. На правій щоці мав великий шрам. Він був радше схожий на бандита чи вбивцю, аніж на охоронця храму... Саме так, вбивцю... І ним Йоханед був. Каяфа взяв його до себе не так давно, але він щоразу оправдовував сподівання свого господаря. Відданий пес. І цього разу також він порадує свого Каяфу і принесе добрі вісті, які той хоче чути.

- Мій пане,- звернувся Йоханед,- чи можна з тобою поговорити?

- Ох мій любий, Йоханеде! Говори, говори! Ти приносиш мені лише хороші вісті!

- Справа, яку ви мені доручили...

- І що щось не так? - стривожився Каяфа.

- Ні, ні, все добре! Ісус буде на Пасху в місті. Зараз він перебуває в домі одного свого друга. Але це не все. Я знайшов між його послідовниками того, хто нам може допомогти!

- Це вже добре! - мовив Каяфа, - і скільки він просить за таку "послугу" ?

- Не надто багато як за таку справу! А про найсприятливіший момент він скаже нам сам.

- Що ж, дуже добре, - сказав Ананія, - але... Чи не схоже на якусь пастку?

- Про що ж ти друже! - заперечив його Каяфа, - хоча... Але ти бачив моїх людей!

- Ні, не думаю, - продовжував Йоханед, - він розчарований у своєму "вчителеві праведності"

- Отже, - лукаво посміхнувся Каяфа до Гамалиїла, - а ти говорив, що треба чекати! Всевишній сам видає нам його в руки! Ти молодець, Йоханеде! Візьми скільки треба грошей. Піди до скарбника і скажи, що я наказав дати тобі рівно стільки, скільки тобі треба! Не скупись - заплати тому блазневі!

Наблизилося вже свято Пасхи. Був гарний сонячний день. Каяфа саме вийшов із дому і походжав по внутрішньому подвір'ї. Місто почало пробуджуватися. Було чути вже перші його голоси. "Як на диво досить спокійний ранок, - думав собі Каяфа, насолоджуючись ранковим свіжим повітрям, - так тихо - ніби перед бурею. А скоро Пасха... Головне, щоби пройшло все без ніяких інцидентів, бо той паскуда - римський намісник, потім захоче мене в чомусь звинуватити".

Переповнений такими думками він сів собі на лаву, що стояла поблизу стіни. Та його спокій перебив старий Анна, що теж вийшов надвір. Він, побачивши засмученого зятя на лаві, підійшов і, поставивши руку на плече, промовив:

- Не переживай, мій сину! Скоро настане і наш час!

- Може й так, може й прийде... - тихо мовив Каяфа, - а може й ні... Ти ж сам бачив, як вчора він входив до міста - ніби цар! А народ... Народ його вітав наче правителя! І що з тепер з того вийде...

- Перестань! Не бійся! Треба скликати Синедріон. Наше буде все одно зверху!

Вже через дві години в дім первосвященника почали сходитись найповажніші члени Синедріону - щось на зразок установчих зборів, що тримали у своїх руках все. Все робилося доволі швидко і через кілька хвилин кімната стала переповненою людьми. Тоді Каяфа став посередині кімнати і почав говорити:

- Шановані вчителі закону і моралі в Ізраїльському народі! Найрозумніші серед усіх! Ми зібралися тут, самі розумієте напевно чому! Всі ми бачили те, що сталося вчора! Цей Назарянин проявив небачене нахабство - він перевершив усі допустимі норми! А ми... Ми всі стояли і спокійно спостерігали за тим, що відбувалося. Ви самі бачите як той чоловік відводить людей від храму і баламутить своїм новим вченням, котре він не відомо звідки заніс. Постає дуже велика загроза - коли ми не зможемо більше управляти ситуацією. Всі ви прекрасно знаєте, що серед його учнів є найрадикальніші - зилоти. Йде поголоска про те, що є заплановано вбивство римського прокуратура! Що ж нам тепер робити?

В кімнаті стало неначе у вулику. Було чути голосні крики, хтось комусь щось доказував, було чути окремі фрази... Потім почалися висловлювання з різних сторін кімнати:

- Вбити його! Забити на смерть!
- Ні, краще нехай прийде і стане перед нами!
- Нехай його вб'ють римляни!
- Стратити бунтівника!

Обстановка щоразу то ставала все жаркішою. Серед старшин не було як такої єдності, але все ж, більшість була із думкою, що треба позбутися небезпечного конкурента. Каяфа ликував. Половину справи зроблено. Залишилось лише якось змусити Пилата, щоби він підписав смертний вирок. Але це вже половина справи. Головне, що члени Синедріону[28] погодились із тим, що треба цього "вчителя" видалити з лиця історії. Анна аж помолодів від радості, що нарешті справа котра так довго не дозволяла їм спокійно спати - вирішена. Він уже бачив кінець - коли Ісус буде привселюдно обвинувачений у політичному підбурюванні народу проти римської влади, богохульстві та в ряді інших гріхів, що дозволять засудити його. Ну хто ж тоді його підтримає? Хто ж захоче слухати його? Ніхто! Всі відвернуться від злочинця і повернуться до храму. Тоді знову настане довгоочікуваний спокій, котрий принесе усім задоволення.

- Чому не прийшов, Гамалиїл,- спитав Анна Каяфу,- той старий хитрун хоче як завжди бути правим і чистим!

- Яка тобі різниця? Ми і без його авторитету зробимо свою справу! Що нам іще потрібно?

- Але якщо б він був то все було б набагато простіше і переконливіше! Все ж цього старого лиса всі поважають як визначного вчителя закону. А це щось таки означає!

- Так, але все ж,- відповів Ананія,- думаю, що нам стане і тих голосів, щоб заставити його замовкнути назавжди!

- Що ж тепер залишається лише чекати слушного моменту щоби його схопити!

- Так, але це треба зробити досить тихо, а в часі Пасхи цього не вийде! - мовив Симон.

- Сподіваємося, що він нічого не придумав витворити на саму Пасху!

- А якщо ні! Якщо він вже власне щось задумав! Ви ж самі бачили, як люди зустрічали його з криками "осанна"! Це ж пряма вказівка на початок повстання! Чи ж ви думаєте, що він такий добрий як говорить?

- Не знаємо ми його,- відказав Анна,- але чули, що він говорив про себе, вказуючи, що він ніби син Всевишнього! А це вже переходить всякі межі! Думаю, що цього нам досить аби зрозуміти, хто він і що він противник Бога!

- Так, ти правий! - крикнув Симон.

- Тоді ми маємо що йому закинути і не просто закинути, але... За таке один вирок - каменування!

- Може взяти його ввечері, коли народу в місті мало,- сказав Азарія.

- І як ти це собі уявляєш? - спитав Каяфа, - ти ж знаєш, що народ весь час за ним!

- Ти ж говорив, що знаєш якогось із його прибічників, що готовий нам його видати!

- Так, є один - Юда! Але ж це останній план!

- От і використаймо його, - мовив Анна, - так буде і краще нам і простіше. Заодно це і відведе всякі підозри від нас!

- Тоді до справи! Йоханеде, піди і знайди того чоловіка і домовся з ним. Що швидше, то краще!

- Так, мій пане, але як я зможу зловити того Ісуса, якщо ...

- Ти ж слуга храму і маєш право діяти в інтересах храму! Це, мій друже, тобі дозволяє все, що ти захочеш! Головне, щоби цей "вчитель" був живим доставлений до нас!

- Добре, мій пане, буде зроблено, - сказав Йоханед і вийшов геть...

Надворі вже було темно. Все вже давно глибоко спало. Тихий теплий вітерець гуляв по повітрі. На небі світили зорі і здавалося, що це найкраща пора коли все спочивало від важкого, жаркого дня. Однак, в домі Каяфи не спали. Годину тому до нього прийшов один із учнів того ненависного йому "Галилейського вчителя" і повідомив, що вони будуть цієї ночі в Оливному саду за містом. Це був найбільш сприятливий час для дій. Каяфа відіслав Йоханеда з двома десятками охоронців разом з Юдою до Оливного саду. "Нарешті він таки попався! Хоч би лише не сталося чогось не сподіваного!" - думав Каяфа. На дворі почувся шум і чийсь крики. Було чути як хтось увійшов у дім. Каяфа чекав з нетерпінням цієї миті. Двері відчинилися й увійшов Йоханед :

- Мій пане, все виконано, як ти і просив! Галиленин у дворі!

- Та веді його сюди та швидше, - скрикнув первосвященик, - і клич усіх!

Через кілька хвилин два сторожі ввели до кімнати зв'язаного чоловіка. Каяфу вразив його надзвичайно спокійний вигляд. Красива зовнішність, постава. Все було в ньому величним. "От він - справжній цар!" - подумав мимоволі Каяфа і сам аж злякався тої думки. Він пильно поглянув на в'язня, а тоді гостро сказав:

- Ти хто? Чого бунтуєш народ цей?

- Ти ж і сам знаєш, хто я! - відповів йому той, - я з родом із Назарету... І народ я не бунтую... Чи може хтось сказав, що я сказав щось зле?

- Ти виступаєш проти храму і проти Бога!

- Все, що я говорив - говорив перед всіма і нічого поза очима!

- Як ти смієш зі мною говорити? Я - первосвященик, а ти хто такий?

- Хто тобі дав таке право вчити народ? Хто вчив тебе? Звідки набрався цих слів?

Відповідай !

- Якщо я скажу - ти не повіриш, і якщо запитаю, то не зможеш мені відповісти, - відповів Ісус.

- Як ти смієш! - крикнув Йоханед і вдарив його по щоці.

- Якщо я сказав зле, то спочатку доведи, але якщо добре, то чого б'єш? - відказав в'язень.

Твердість в його словах вразила і первосвященика і начальника сторожі. Ще ніколи

вони не бачили, щоб людина могла так стійко триматися, розуміючи наскільки її становище є зараз важким.

- Він або святий, або повний дурень,- шепнув Йоханед Каяфі.

- Що ти говориш! - зашипів той.- Ні, не думаю! Однак буде не просто переконати його в тому, що він є не правий...

А тим часом до кімнати почали заходити члени синедріону: найповажніші первосвященики (всі ті, котрих поскидував ще Ірод Великий), князьки. Напівсонні вони нагадували живих мерців, що не давно встали із своїх могил.

- То розкажи нам про себе, про свою науку,- вже м'якше почав говорити Каяфа.

- Усе, що я говорив - говорив був перед всіма і нічого такого чого би я говорив потай! Спитайте тих, котрі чули! - відповів Ісус.

- Та багато чого ми чули про тебе,- почав один із первосвящеників,- чули і про чуда, і про твої навчання... Чули... Чули, що ти був назвав себе сином Божим!

Але в'язень мовчав. Він ніби не чув того, що говориться і робиться довкола нього... В кімнату ввійшли двоє людей. З усього було видно, що обидва були два п'яниці і волоцюги. Вони встали навпроти Ісуса. При малому освітлені кімнати їх фігури скидалися на якісь казкові страховиська. "О, нещасні... Які ж вони сліпі... Безумці, котрі не знають, що роблять...". Один з них підійшов поближче, глянув на в'язня і тицьнувши пальцем проказав:

- Так, це він... Ну точно він... Він... Говорив... Що зруйнує храм... Наш храм... А тоді збудує... За три дні...

- То правда? - звернувся до Ісуса Каяфа,- чи чуєш, що про тебе говорять? Чого мовчиш? Ти нічого не заперечуєш із того, що про тебе говорять?

Але той і далі мовчав, а ненависть первосвящеників і далі росла. І щораз сильніше...

- Ну! Чого мовчиш? Скажи нам, чи ти є справді той, про котрого написано! Скажи ж нарешті, чи ти Христос?

- Так, це я! - озвався він,- та відтепер побачите Сина Людського лише на хмарах, по праву руку від Отця Небесного!

- Він сказав богохульство!

- Він назвав Бога своїм батьком! Це гріх!

- Це презирство! Чого чекаєте?

Почалися крики. Натовп роз'ярених старшин і первосвящеників хотіли вже схопити Ісуса, але Каяфа раптом стримав їх:

- Чекайте! Чекайте!

- Чого чекати, він назвав себе сином Всевишнього!

- Його скарати треба! Каменувати!

- Так, він заслуговує смерті!

- Так! І тому нам краще піти до Пилата! - лукаво підсміхнувся Каяфа.

Він уже малював в уяві, що буде далі...

Зрадник

Юда[29] був одним із дванадцяти найближчих друзів Ісуса. Однак цього йому було

мало. Коли він бачив, як Ісус спокійно говорить з іншими, а не звертає ніякої уваги на нього, то аж трусився від злості. Перебування в постійній компанії з Ісусом та іншими його послідовниками змушувало Юду признавати свою думку хибною. Він почав переконувати себе в тому, що Ісус є аж ніякий не бог - а лише людина з надзвичайними можливостями і дарами природи. Інакше кажучи, Ісус в його уяві виринав як один із великих вчителів, але ніяк не "помазаник", котрого так чекають юдеї. Така не здорова "реалістичність" дуже не подобалася його вчителеві, однак він не забороняв учневі говорити, а тим паче думати, хоча знав, що буде далі. Юда щоразу гостріше йшов у протилежність думкам "свого наставника". А Ісус замість того, щоб використати політичну ситуацію і проголосивши себе "царем Ізраїлю", підняти народ на боротьбу проти ненависного Риму - говорить: "Кесареве кесареві, а Богові Боже". "Що ж це тепер,- думав Юда,- а як же далі? Чи він не розуміє, що на нього покладається велика надія!? Народ готовий будь-якої хвилини взятися за зброю і дати ворогам відсіч! За допомогою його сили і авторитету ми могли б легко встановити "нове царство!"

Однак Ісус чомусь завжди думав інакше. Що це? Фатальна помилка?! Може щось не так!? Народ чекає визволителя, що прийде і вижене гнобителів - а тут... Хіба йому байдуже, хіба не шкода своєї нещасної батьківщини?...

А тим часом за горою сходило сонце, перші промені якого освітили все узгір'я, всю долину. Ранкове свіже повітря наповнювало світ запахом польових трав. Стежкою йшло шестеро людей. Всі чоловіки середнього віку, середньої статури і лише один молодий хлопчина - Іван[30]. Йдуть спокійно, не кваплячись. Попереду йшов він - Галилейський Вчитель. Біля нього молодий хлопець, років з шістнадцять-вісімнадцять. Вони про щось говорять, жартують, сміються.

- Іване, чого б то тобі не повернутися додому? -раптом питає Ісус,- вдома на тебе чекає батько, мати, сестра...

- О, ні! Вчителю, мені і тут дуже добре! - відповідає хлопець, усміхаючись,- може вони мене і чекають, але... Я ж повертаюсь до них час до часу... І їм цікаво почути від мене щось нове.

- Так, але ти б міг їм допомогти щось,- говорить далі Вчитель.

- Вони не такі ще старі. До того ж батько мені сам сказав, щоб я краще тримався тебе, ніж сидів вдома.

- Що ж... Якщо хочеш,- усміхається Ісус і, повертаючись до заднього, питає,- а ти ,Андрію[31], що скажеш ?

- Гарний нині день! - відповідає той,- я думаю, що було б не погано десь ближче до обіду зупинитись у Витсаїді[32]!

- Ні, друже, ми будемо іти іншою дорогою! Але якщо ти дуже хочеш, то можеш піти додому разом з Іваном!

- А ти ? - питає хлопець.

- А ми підемо до Капернауму[33]! У мене там є багато друзів , котрих треба відвідати, а повертаючись, зайдемо до вас у Витсаїду і підемо разом до Петра[34].

- Так, якщо ви цього хочете.

- Іване, передавай батькам мої вітання! Скажи, що вони мають хорошого сина,- прощаючись, говорить вчитель.

- Неодмінно все передасть,- відповідає Андрій за свого молодшого брата.

Єдиною людиною у цій компанії, котра була далека від розмови був Юда. Він увесь час йшов тихо, ніби про щось глибоко роздумуючи. Про що він розмірковував важко було сказати!

Завжди однакове, "мертве" лице, погляд втуплений в нікуди, маленькі очиці, що бігали мов двоє мишенят. Ось він - той, що стане зрадником свого вчителя.[35] Він майже ніколи не сміявся, не жартував, вічно похмурий, був чимось незадоволений. Юда не любив багато говорити, а про себе тим паче. Був скритим. Вся його постава вказувала, що ця людина носить у своєму серці зло. Високий, худий, з почорнілим від сонця обличчям, довгим носом, і худими довгими пальцями. Він швидше скидався на примару, ніж на людину, що лякає людей своїм гнітючим виглядом.

"Чекати і ще раз чекати,- думав Юда,- але чого? Хто він? Он скільки раз Ісусові вже натякали на те, що час взяти владу в свої руки, що народ готовий піти за ним[36] - а він... Все чекати... Коли ж нарешті прийде те царство божє? Коли прийде справжній цар, аби спасти свій народ від римського гніту? А може все це лише вигадки старих, хворих на голову старшин? Ілюзія - видавати бажане за дійсне! А що якщо це так? Чого тоді чекати? На кого надіятись?" - такі думки непокоїли голову учня вже довгий період. В той час, коли його учитель спокійно, без найменшої підозри йшов поряд і розмовляв з Іваном і Андрієм. Юда ніколи не споглядав красу природи, не слухав співу пташок, він ніколи не милувався краєвидами. Це була людина сухої вдачі. Сухої в значенні твердої, не мистецької, грубої.

А сонце ставало що раз то вище і ставало відчутно вже полуденну спеку. Подорожні йшли далі. До Капернауму було ще досить далеко і треба було трохи поспішити, поки сонце не стало на самий полудень. Вже ніхто нічого не говорив. Кожен думав про щось своє. Всі задумані, тихі, ніби із каменя. Довга стежка вилася горбами і губилась десь в травах. Ще трохи.

Капернаум був одним із провінційних торгових міст. Місто було багате - а де є багатство, там є і жадібність, пиха, а разом із нею і розпуста. В цьому місті мешкали друзі Ісуса. Тут він часто був бажаним гостем.

- Любі мої друзі, я хотів би спитати вас - що ви думаєте про "сина людського"? - перебив мовчанку Ісус.

- Дехто вважає його месією,- відповів Яків[37].

- Кажуть, він цар Ізраїлю, що спасе нас і створить могутню імперію,- додав Симон[38].

- Я чув, що його вважають пророком,- вступив Тома,- а ще великий священик, як колись Самуїл[39].

- А ти, Петре, що скажеш на це все? - Ісус звернув погляд на одного з своїх супутників,- хто він, той син чоловічий?

- Це ти! Помазаник і син самого живого Бога!

- Правду мовив, друже! Але не розум тобі це сказав! Ні! Це тобі мій батько небесний дав зрозуміти!

І знову тиша. Доки так триватиме, доки він ще має бути скритий від світу і коли появиться ніхто не брався думати. Петро наляканий, що сказав те, що сам не розумів, Симон Зилот[40], котрий здавалося був так близько до правди, Тома[41], якого мучили докори, і котрий лише збирав інформацію, але сам нічого не сказав від себе – ось вони майбутні вчителі і "судді дванадцяти племен ізраїльських" тепер виглядали ще мов малі діти.

Юда. На перший погляд ніби і досить розумний, прагматичний, практичний реаліст, що бажає якнайшвидше звільнити свій народ від римського панування. Він знає слабінки римських легіонів. Він радикал. Але ж хіба це погано. Що в тому поганого, що він лише бажає кращого своєму рідному народові. Це ж має бути найбільшим, що може бути у праведного патріота. Але чому цього не схвалює сам Ісус. Він ніби навмисне говорить зовсім протилежне. Ну як можна любити своїх ворогів. Це ж смішно. Юда розуміє, що він розчаровується у цьому новому месії, і то що раз, то все більше. Але ж він так вірив. І що тепер?[42]

- Юдо, а ти чому мовчиш? – звернувся після довгої паузи Вчитель, – що ти скажеш на все це?

- Ти сам бачиш, Вчителю! Бачиш страждання свого народу! Біду і сльози! Доки Бог буде просто так дивитися на все це? Коли ж нарешті ми станемо господарями в своєму домі?

- Ти думаєш лише про матеріальне, Юдо. Ну ж невже тобі байдуже на їхні душі? Що зміниться, якщо підуть звідси римські когорти? Хіба стане жити краще? Чи люди будуть любити одні одних? Хіба вони змінять свої серця і відкриють їх до Бога?

- Ісусе, але ж хіба в такому стані, що це дасть все? Можливо, все це і добре ти кажеш, але все ж...

- Юдо, Вчитель краще знає, що нам треба! – обізвався нарешті Петро. Він страшенно не любив політичних розмов. Його життя залежало від улову риби і при будь-якій владі йому все одно прийдеться робити те саме. Єдина його надія була на Вчителя, котрий обіцяв якесь таке далеке, але таке справедливе царство вічності.

- Юдо, ну чому ти весь час сумніваєшся? – продовжив Ісус, – невже ти не впевнений в тому, що робиш? Тоді навіщо ти тут?

- Не знаю, Вчителю. Адже ж ти той посланий... Спаси нас...

- Досить, Юдо, досить! – почувся голос ззаду. Це був Варфоломій, що був мовчазним, але водночас мислячим чоловіком. Він теж походив можливо із заможніших, але все ж простих людей.

Політика. Це було не просто слово, яким користувалися на позначення певного виду діяльності. Це було страшне слово. Рим знищував усе, що противилося політиці його імператорів. Будь-які повстання чи силові спротиви були марними.

Всі знали, що міць Риму підпирається щитами його легіонерів. І будь-яка спроба

закінчувалася знаменитим латинським висловом "горе переможеним". Горе, бо це справді так було. Римляни не щадили нікого. Сотні хрестів стояли вздовж доріг для застереження інших від подібного бажання. Політика Риму була дуже гнучка. Але й водночас болюча. Податки, котрі непосильним тягарем лягали на плечі простого люду, ще більше погіршували становище полонених.

Всі були невдоволені тим станом речей. В багатьох наростала зневіра в справжню обраність Божого народу. Дехто шукав розв'язки цього питання збройним шляхом, інші втікали в пустиню і там вважали себе за найчесніших. Проте реально мало хто вірив, що перед ними стоїть справжній Месія. Не політичний цар, не авторитарний деспот, не амбітний політик, але спаситель в повному значенні цього слова. Найгірше було напевне тому, що навіть серед самих учнів такі думки побутували. І не просто мали місце, а іноді навіть брали гору. Брали гору також і чисто людські амбіції та бажання володіти. Що криється в людських душах ніхто не може сказати. Жоден психолог, ані екстрасенс не може знати. Якби ми не хотіли – у нас завжди буде сотня питань до самих себе.

А поза тим, час минає, залишаючи сліди у серцях, змінюючи людину. Сам по собі Юда поверхнево не виглядав поганою людиною. Він видавався щирим і вірним другом, люблячим сином і щиро любив свою землю. Саме це останнє він розумів неправильно.

Його любов до одноплемінників була викривленою формою власного егоїзму, а не справжньої любові. Він був готовий на все заради сповнення заповітної мрії – його мрії. Це була амбіція повиганяти ненависних римлян.

Є кілька різних гіпотез походження прізвища Іскаріот. За одними, це означає житель міста Каріот, або ж житель передмістя. Інші дещо по-іншому це трактують, вказуючи на походження прізвища від арамейського слова "карія" – фарбувати або брехати. Ще за іншими джерелами, це означає "озброєний кинджалом", або ж простіше – вбивця. І це останнє має якесь магічне значення.

Юда не був затятим грошолобом. Він був витонченим садистом. Це був не просто якийсь вуличний вбивця чи злодій. Він переслідував виключно власні цілі. А цілі прості – приміститися десь при створенні нового керуючого країною апарату. Мета, котра оправдовувалася будь-якими засобами. Слова Ісуса для нього вже не нічого не значили. Він дуже швидко розчарувався у своєму "учителеві". І тепер просто не мав куди подітися, тому і ходив слідом. Він не шукав нічого більшого від покращення особисто свого становлення як політичного чи релігійного лідера. Юда сам приміряв би крісло політичного вождя. Однак, розумів, що за ним ніхто не піде. А от така яскрава особистість як Ісус була вигідним фігурантом. Проте все виходило зовсім інакше. А ідеї визволення Ізраїлю розходилися, і то що раз глибше.

- Учителю, – якось загадково промовив Юда, коли вони сиділи на обідньому перепочинку під деревом, – скажи, коли ж буде нарешті то довгоочікуване царство ?

- Буде, Юдо, скоро буде... – Ісус з сумом подивився на свого учня, – але не про те царство ти думаєш, друже... Ти мрієш про політику, війну, кров, жертви – а моє царство це дещо інше. Воно більше, аніж просто держава. Зрозумій це.

- То значить ми будемо просто мовчати на все, що роблять ці погани? – знову

спитав Юда. В словах відчувалося презирство. Він намагався спровокувати Ісуса цим.

- А ти сам подумай,- відповів Ісус,- хто живе від меча, від меча і помре... Я ж не прийшов ,щоб знищити, але щоб спасти людей. А ти пропонуєш різню. Скільки злості і ненависті у своєму серці носиш.

- Можливо, він і не правий, але ж якось ми маємо допомогти цим людям,- подав голос Яків.

Він вступав у такого роду дискусії лише в потребі щось для себе чітко в'яснити. Сам Яків був близьким по духу до самого Ісуса. І не тільки тому, що вони були родичами. Але як і більшість учнів не все міг розуміти. Він і сам мав подібні погляди. Яків не належав до тих радикалів, що готові штурмувати будинки з вилами. Він любив більше щось помірковане. А спитав тому, що справді не до кінця міг тут розібрати, що і як.

- Зрозумійте, друзі, що все, що є скоро промине. І настануть інші часи. Все зміниться. Але є щось більше, щось незмінне. Кожен гріх, вчинений людиною, знищує і робить її мертвою. А кожне мертве дерево, як ви знаєте, спалюють. Ви бачите чуда, котрі я роблю і тому багато хто ходить зі мною. Але хіба я роблю це заради себе? Я знаю, чому я тут і що повинен зробити. Але коли ви це зрозумієте? Коли нарешті усвідомите, хто я і чого насправді хочу!?

- Вибач, Ісусе, ми справді тебе не розуміємо,- озвався Петро.

- Бо ви ще мислите надто примітивно. Надто матеріально. Надто прив'язано. Ви ще не готові все до кінця сприйняти і зрозуміти... Але скоро ви побачите справжнє диво. І тоді ваші очі будуть відкриті.

Ісус говорив про "справжнє диво" свого постання з мертвих. Те, що до цього кому не вдавалося ще ніколи зробити. Диво, котре протягом століть буде загадкою для всіх народів і котре кардинально змінить хід цілої історії всього людства. Диво, що докаже усім правдивість його слів. І змінить уявлення людини про світ.

А час спливав. По хвилині, по секундi, втікаючи в нікуди. Кожен крок, кожне слово, кожен погляд наближає все сильніше до завершення. Все, зрештою, що має свій початок, те й має свій кінець. Ніщо і ніхто не може уникнути цього страшного природного закону. Ніхто! І хоч як людина прагнула відтягнути цей так не бажаний момент, але нікому і ніколи не вдавалося цього зробити. Ані найамбітніші і найжорстокіші царі, ані найвідчайдушніші і найзапекліші вояки, ані всепоглинаючі мудрість філософи так не змогли знайти чи купити безсмертя. Всі приходили до страшного і так неминучого кінця. Кінця, про котрий не хотіли згадувати. Котрого жахалися і чекали. Котрий був, ніби екзаменом, за весь пройдений шлях тут на землі.

Не оминув цей закон і доброго Ісусового друга. Хвороба прогресувала. І кожен день був цінним, як на вагу золота. Але доброго вчителя близько не було. Ісус був далеко. В кількох днях ходьби звідси.

Диво

Лазар[43] лежав у гробі вже четвертий день. Ще за життя його сестри послали звістити Ісуса, що його друг хворий. Але він не прийшов, бо був доволі далеко.

Марта[44] з Марією[45] ніяк не могли прийняти смерті свого рідного і так доброго брата. Це був шок. "Ну чому?" - питала себе Марта, - Чому він так швидко помер? За що Бог його так покарав". Вона ніяк не могла заспокоїтися. Жаль за рідним був настільки великим, що їй доводилось заспокоювати кілька разів. Невже це все. Невже кінець? Марта була жінкою практичною і реалістичною. Але ця подія вибила її з колії. Вона більше не могла стримати себе і плакала. Вона нарікала на таку несправедливість долі, що забрала її брата. Її люблячого Лазаря. Та попри все вона мусила тепер вести господарство замість нього. Тому вона, зрештою, була змушена малу-помалу переймати господарські справи свого покійного брата і zarazом змиритися з волею долі.

Марія була дещо іншого погляду. Вона щиро довіряла Ісусові. Але не тепер. Звісно що, Він творив чуда. Він не раз оздоровляв, помножував хліб, утихомирював бурю. Але ж не з мертвим. Тепер все закінчено. Вона була розбита. Невже в таким момент Ісус не міг швидше прийти?! Невже не міг якось посприяти - так, як це було із сином сотника. То чому залишив? Чому не відвернув смерть? Хіба ж вони не друзі!

Однак, Ісус ніби навмисно не спішив. Він з учнями тим часом йшов старою відомою їм стежиною. Був чудовий сонячний ранок. Сонце пригрівало після холодної ночі. Природа прокидалася від сну. Ісус був мовчазним. Про що він думав? Хто його може знати. Можливо про Лазаря, котрий був другом. А може про власну смерть. Ніхто не знав. Але було видно ніби він чимось стурбований. Позаду апостоли щось гомоніли між собою. Вони цілком довіряли своєму Равві. І не боялися з ним тепер нічого. Так, Ісус говорив їм, що в Єрусалимі він має померти, що його зрадять і священники вимагатимуть його смерті. Але сьогодні їм було якось не до цього.

- Як думаєш, Якове,- озвався Петро,- Лазар напевно дуже таки хворий, раз послали гінця.

- Напевно, що так,- якось ліниво відповів той.

- Ісус його вилікує,- додав Симон,- Ісусе, ти ж зможеш, правда?

- Наш друг помер,- відповів Ісус, - Але не переймайтеся цим! Його смерть не для того, щоб сумувати...

- А для чого? Хіба ж він не наш кращий приятель?

- Так. І саме тому ви повинні побачити силу віри.

Всі продовжували йти. Вони про щось ще говорили. Хтось щось запитував. Хтось милувався природою. Хтось щось обмірковував.

Сонце піднялося високо, а до Вифанії було ще далеко. Вифанія була досить не великим містом не далеко від самого Єрусалиму. Крім Лазаря з сестрами тут жив ще один добрий приятель Ісуса - Симон Прокажений. Цей чоловік багато часу провів у неприємній компанії "призначених на повільну смерть".[46] Але зустріч з Ісусом змінила його життя. Від того часу він живий і здоровий проживає у своєму домі з дружиною і дітьми. Від тоді Ісус є бажаним і очікуваним гостем. Це саме він послав свого старшого сина зі звісткою про хворобу Лазаря. І тепер теж очікував приходу.

Проказа була не просто хворобою зовнішнього вияву. Ні було де що більше. Це була величезна проблема. Хворий не просто помирав. Він тяжко мучився. Його всі

намагалися обминати. Він був полишений всіма, відкинутий суспільством, загнаний в якусь стару печеру. Це була не просто хвороба, котра вражала все тіло. Це була хвороба душі.

А час спливав. Він кожної хвилини віддаляв подорожніх від спокійної Галілеї[47] і крок за кроком приближав їх до не спокійного і метушливого Єрусалиму. А разом із тим приближав і події, котрі докорінно змінять історію людства. Але зараз не про це...

- А ось ми і прийшли,- сказав Ісус, коли вони підходили до селища.

Покійник був шанованим односельчанином. Тому, коли люди почули, що Ісус нарешті дістався села, вийшли зустріти. Чого вони чекали - хто його знає. Можливо, хотіли дорікнути йому за таку байдужість, що не прибув раніше, а може висловити співчуття з приводу смерті друга.

- Як добре, що ти прийшов,- першим підійшов Симон,-ми вас чекали уже кілька днів. Потім похоронили тіло.

- Нічого не вдієш,- втішав хтось із натовпу.

- А чому так довго? - спитав хтось із жінок

- Яка вже тепер різниця.

- Можливо, не могли швидко прийти...

- Залиш вчителя в спокої. Йому теж важко.

На той рух прийшла і Марта. Вона збиралася ще зранку піти намастити тіло. Але змогла лише тепер. Вона підійшла ближче до юрби і побачила вчителя з іншими.

- Це ти Ісусе. Він помер... Якби ти був, то...- і розплакалась.

Вона більше не мала сили.

- Марто, Марто,- заспокоював її Вчитель,- він воскресне.

- Та знаю, що колись воскресне. Але як би ти був поруч, то не помер би...

- Вір, Марто. Все буде добре!

Гріб стояв неподалік села. Якихось кілька сотень метрів. І вони разом направилися туди.

- Відкрийте,- попросив Ісус.

- Але ж тіло пролежало уже чотири дні... Чути ж...

- Нічого. Відкрийте!

Нарешті камінь було відкочено. І справді, з печери повіяло трупним холодом і запахом. Що поробиш, кожен перетворюється з колись красивого чоловіка чи жінки в шматок пороку. Як би ми того хотіли чи ні. Але смерть усіх зрівнює. Всі перед нею роззброєні. І найбільші царі, і генерали і амбітні пани і брехливі судді, служителі культів, жреці, священики, деспоти й політики, митці, селяни і раби. Кожен рано чи пізно мусить померти. Усі потихеньку перетворюються на труп, а потім згнивають. І нічого від них не залишається на цій землі. Нічого.

Ісус став і пильно дивився в перед. Він щось тихенько шепотів. Напевне якусь молитву. А може просто прощався. Люди скрушно здихнули. Дехто теж просльозився згадавши покійника.

- Бачиш, теж просльозився,- почувся тихо чийсь голос в бік Ісуса,- як щирий друг

Аж раптом голосно крикнув:

- Лазарю, вийди!

І, о чудо! Звідти в пов'язках вийшов померлий Лазар. Чоловік був абсолютно здоровий і цілком реально живий. Всі жахнулися. Вони не очікували такого. Хто може повертати до життя? Хто може дарувати життя іншому? Хто може творити чуда такого масштабу? Кому під силу таке? Але разом із тим – ось вона реальність! Він живий. Той, що ще пару годин тому лежав повністю мертвим. А тепер він повністю життєдіяльний. Абсолютно проти всіх природних законів.

- Не може бути,- прошепотіли в натовпі,- невже це він...

- Але як?

Сталося диво. Диво, котрого ніхто не чекав. Навіть ученики були перелякані таким. Вони самі такого не могли уявити. І хоча щось подібне уже було але все ж людська природа брала гору. Страх перед не зрозумілим. Страх перед надприродним. Перед чимось не вивченим. Не збагненим. Те, що людина не могла навіть уявити враз стало реальністю. То що це насправді? Сила віри чи ілюзія – переконували себе багато хто з натовпу. Одні щиро вірили, інші з острахом сумнівалися, в справжності події. Але в голос всі мовчали. Мовчали, бо боялися...

Ніхто з оточуючих ніколи в своєму житті нічого подібного не бачив. Люди були і приголомшенні і щасливі. Тепер вони ладні були вірити кожному слову Равві піти за ним, хоч на край світу. Але той мовчав. Він не говорив більше, як то було звично. Ні. Він просто пішов. Чому? Можливо був втомлений дорогою. А можливо, знав щось більше і готувався до вирішальної битви за серця і розум своїх послідовників.

Ісус разом з учнями зупинився в Симона. Вони зустрілися за вечерею і довго про щось розмовляли. Він їм багато розповідав. Довго щось пояснював і переконував. Всі як завжди слухали його. Але цього разу все було якимось по-особливому, по-іншому, по-новому. Вони відкривали для себе їхнього вчителя з нового боку. Зовсім з іншої сторони. Не так як бачили досі. Тепер він для них здавався не просто розумним, натхненим чоловіком – проповідником, але справді божественним. Сьогодні він був ніби не той самий, котрого вони знали протягом останніх трьох років. Зовсім інший. Могутній і всевладний, котрий здатний підняти мертвого. Дехто, навіть, відкрито думав, що ось він нарешті – Месія.

Сонце хилилося до заходу. День поволі спливав. Пташки переставали співати. З-за горизонту виднілися невеличкі хмарини. Подував легенький прохолодний вітерець. Ніч вступала в своє право. Ніч, котра звикла ховати у своїх темних полах різні неправди, брехню, облуду. Ніч, котра повивала чорною пеленою землю і відкривала шлях розбійникам і грабункам. Ніч, котра несла в собі якусь неспокійну таємничість. Ніч, що як блудлива жінка горіла вогниками пристрасті і болю, зради і романтики. Ніч, котра назавжди відтинає в минуле пройдений час дня.

Чи ж то не я Господи?

Йшло приготування до Пасхи. Для євреїв це свято мало особливе значення.[48] Воно нагадувало їм про вихід із Єгипетського полону. Часи мінялися. Змінювалися

царства. Євреї були від того часу уже не в одному полоні. Але найгіршим для себе вони завжди вважали Єгипетський. Так чи інакше, але свято об'єднувало громаду довкола себе. А крім того це вкотре нагадувало про їх вибраність Богом. Дивно про таке говорити, коли цей "обраний народ" перебував уже майже сімдесят років у полоні. Та це не міняло суті справи.

Ісус теж не залишався осторонь святкувань. Він добряче показав себе вигнавши з храму торговців та вступаючи в не одноразову полеміку з книжниками. Тепер він гостро їх засуджував. Це підливало масла у вогонь без того обурених на нього фарисеїв. Неоднозначним був і його в'їзд на ослі в саме місто. Це було скривленою формою тріумфальних в'їздів царів.[49]

Останні події викликали пожвавлене обговорення навколо персони Ісуса з боку різних груп священиків. Дехто схилився до думки, що це справжній месія посланий Богом, і відповідно діє по вказаному йому сценарію, спираючись на те чудо, котре Ісус не давно зробив (воскресив померлого друга Лазаря). Інші говорили, що це не може бути месія, оскільки не походить прямо із Давидового міста (Віфлеєм – місто народження біблійного царя Давида, відповідно і звідти би мав прийти довгоочікуваний Спаситель). Дехто змовчував. А найбільше лютували ті ж таки фарисеї. Цей жест похитнув їхню необмежену і ні з ким не ділену владу серед народу. Ісус не просто кинув їм виклик – він бажає відібрати у них віжки правління. Це не лише обурювало, але й лякало узурпаторів. Вони прекрасно знали, що прийдешній цар має повернути велич своїх предків. А це значило що їхній владі настане кінець.

Боялися не лише первосвященики. Ірод по своїй смерті розділив своє царство між синами, кожному з яких римський імператор дарував титул етнархії[50]. Тепер вони ділили колись один трон на всіх разом із прокуратором. І кожен хотів дожити бодай в своєму сані до смерті. Поява справжнього спадкоємця трону змусила їх всіх занервувати.

Тим часом Ісус був у Єрусалимі. Він кожного дня навчав у храмі. Тепер як ніколи Ісус був перед самим носом у своїх ворогів. Він не просто їх критикував а засуджував. Причому робив це вже досить публічно. Він відкрито викривав всю їхню неправду перед народом, засуджуючи всю їхню діяльність. І найосновніше – ніхто не міг йому нічого ані заперечити ані сказати щось напроти. Була одна маленька деталь – скоро мало настати довгоочікуване свято Пасхи. А як відомо на це свято до Єрусалиму приходило багато людей. Це могло посприяти організації постання чи перевороту.

– Де нам приготувати вечерю? – спитав Петро.

– Будете в місті, там побачите чоловіка, що буде воду нести у глекові. Ідіть за ним аж до дому. Скажете йому: "Учитель питає тебе: Де кімната, в якій споживу з учнями Пасху?". І там, де він вам покаже, приготуєте.

– Добре, Учителю.

Вони пішли. Трохи то дивно виглядало "чоловік з глеком води". Бо ж на Близькому Сході цього чоловіки не роблять. Це могло бути лише у крайнім випадку. Ну, або як певний знак. Саме це і шукали Петро з Іваном. Знак. Незабаром вони таки відшукали

такого чоловіка і переказали все, що навчив Ісус. Той повів їх за собою. І показав їм точнісінько описану Ісусом кімнату.

Находив вечір. Це був останній їхній вечір. Ісус про це знав. Він знав що Юда ходив до Каяфи. Знав і те, що буде з ним далі. Та говорити про це ще не хотів. У будинку зібралися всі хто мав прийти. Вони часто вечеряли всі разом. І це не було в перше. Але цей вечір був особливим. Наближалось саме свято. Найстрашніше позаду. Кожен з учнів так думав. Всі розуміли, що опоненти Ісуса не захочуть на такий великий празник починати конфронтацію, чи гірше того зробити спробу позбутися його. Та вони помилися.

Всі посідали столу (стіл являв собою чотирикутник з одним відкритим боком. Біля стола не сідали, а радше наполовину лягали на спеціальні ложі, спираючись лівою рукою). І тут між ними почалася суперечка. Кожен претендував на право сидіти біля Ісуса по праву руку чи по ліву першим (згідно звичаю народів близького сходу по центрі мав бути сам господар, найповажніший гість вкладався по праву руку від господаря, інший, теж поважніший гість першим по ліву руку. Всі інші так же само вкладалися згідно своєї ієрархічної ланки). Все згідно зі звичаєм. І тут Ісус зняв з себе верхній одяг, взяв миску з водою і рушник підійшов до учнів. Всі були розгублені, але погодилися, щоб їм обмити ноги (на Близькому Сході дороги не були вимощені камінням, як це було у Римській імперії. І тому дорога була вкрита пилюкою. А коли падав дощ, то ця пилюка перетворювалася у болото. Тому біля кожного дому стояла спеціальна миска з водою, а у заможних ще й раб, щоб обмити ноги гостеві). По суті це була, як то кажуть, брудна робота.

- Царі, панують над людьми, а ті, що ними володіють, звать себе їхніми добродіями. Але не буде між вами такого. І хто найбільшим між вами хоче бути, то нехай стане меншим, а кожен начальник як службовець. Чи ж не той є більшим хто сидить при столі? Але як бачите, що я для вас наче службовець.

Всі були тим здивовані. Вони мовчки дивилися на Вчителя і перезивалися між собою. От уже підійшла черга до Петра. Він почав протестувати:

- Господи, ну як ти мені митимеш ноги? - це був і переляк і здивування і певний сумнів.

- Що Я роблю зараз, потім зрозумієш!

- Та не будеш ти мити мені ноги! - вигукнув Петро. Він не міг представити свого доброго Вчителя в образі слуги.

- Якщо Я не вмию тебе, то не зможеш бути в частці, - відповів Ісус, вказуючи на те, що це більше, ніж просто звичайне відмивання ніг від грязі.

- Господи, не самі мої ноги, а й руки та голову! - в захваті кликнув Петро. Він продумав про частку у новій якійсь кампанії Ісуса.

- Кожен, хто був обмитий є чистим. Тому не потребує обмитися лише ноги. Тай ви є чисті... Але не всі. - сказав, закінчивши Ісус. Останні слова були прямою вказівкою на зрадника, але того ніхто не зрозумів.

Почалася святкова трапеза. Ніщо не віщувало біди. Раптом посеред трапези Ісус

сказав:

- Знаєте, друзі, я дуже прагнув споживати з вами цю вечерю, перш ніж буду страчений.

- Та що ти говориш таке, Господи? - озвався як завжди Петро.

- Один з-поміж вас, який споживає зо Мною, видасть Мене...

Настала тиша...

По якісь хвилі Ісус взяв мацу і прочитав молитву подяки. Саме так як було заведено. Потім порозламував і роздав між усіма:

- Їжте, бо це моє тіло! Воно віддається за вас. Так будете чинити на спомин про мене.

Між апостолами почалася розмова. Вони не могли зрозуміти про що це їхній Вчитель. І чому він так радикально нині говорить. Вони завжди були з ним, але ніколи не бачили його таким. Щось отже, було не так. А фраза: "Один з-поміж вас видасть мене" мучила кожного. Всі якось намагалися розібратися в собі, зрозуміти, кого це могло би стосуватися. Всі перешіптувалися про щось між собою.

Петро завжди хотів знати більше, ніж міг. Його цікавість спонукувала шукати відповіді на поставлені питання, говорити, а потім уже думати, а гарячкова вдача не раз змушувала його за то червоніти. Як у випадку, коли він казав до Ісуса, що тому не варто іти в Єрусалим. Але з іншого боку, це був чесний, абсолютно відкритий чоловік. Він не боявся сказати те, що думав. Навіть, якщо б це було і неправильно. Тож, коли Ісус спитав за кого вони мають "Сина Чоловічого" Петро заявив: "Ти Христос Син Бога Живого". І це вирішило його долю. Він стане одним із лідерів нового вчення і нової ери - християнства.

Петро сидів і намагався розібратися з усім, що сказав Вчитель. Він не насмілювався спитатися сам. Він ніяк не міг зібрати все до купи. Щось плуталося в середині. Невже Ісус таки сказав правду, що має померти. Ні, Петро на відміну від Юди не був ані політиком, ані не мав жодного стосунку до релігійних діячів чи терористичних сект, до котрих належали деякі з апостолів, зокрема і Симон. Він боявся питати про таке на загал. Але біля Ісуса був Іван. Це був "улюблений учень" і один з тих, кому Ісус довіряв чи не найбільше. Йому точно Ісус повинен відкрити правду. Петро тихенько шепнув до Івана:

- Спитай Вчителя про зраду? Про кого то Він говорить?

Іван обернув голову до Ісуса. Той щось говорив з іншими учнями. А тим часом усі між собою перешіптувалися і кожен перелякано питав:

- Чи то не я, Господи?

Тим часом Юда, бачачи, що його зраду, імовірно, всі уже зрозуміли, якось дивно спитав:

- Чи ж то не я, Учителю? - він і тепер холоднокровно ніби підсміювався з усіх. Юда уже навіть не думав ні про що більше. По суті, вже ніщо не мало для нього сенсу. Але відповідь дещо остудила його.

- Ти кажеш...- відповів йому Ісус. Це було і питанням і твердженням.

- Хто, той що тебе має зрадити? - спитав в той момент тихо Іван.

Ісус повернувся до нього, подивився пильно на обох і відповів:

- Той, кому я, умочивши, подам кусок,- відповів Ісус. Потім вмокнувши кусень подав Юді і сказав,- що робиш, роби швидше.

Це був беззаперечний знак того, що він усе знав. Все. Більше Юда тут не мав права залишатися. Значить усе викрито. А якщо зараз зрозуміють інші, то вони просто поб'ють його. Але чому тоді Ісус сам нічого не каже. Жодного знаку, щоб його схопити або вдарити. І навіть не збирається сваритися. Та це тепер не мало значення. Юда встав і швидко пішов геть. Він вийшов за двері. Надворі була ніч. Всі святкували. Прохолодне повітря било в лице. Він подався просто до будинку первосвященника Каяфи.

Пізній час не мав жодного значення. Каяфа не спав. По підвір'ї ходили слуги. Юда покликав одного зі слуг і сказав, що йому конче потрібно до первосвященника. Його впустили в середину.

За якусь мить у кімнаті появився начальник храмової охорони. Він уже знав Юду і те, що останній мав відносини із Каяфою давно.

- Я поцілую його і так дам вам знак кого взяти,- промовив Юда.

І десь глибоко в душі він ще сподівався на чудо. Але яке чудо. Він іще мріяв, що його ідеї здійсняться. Що Ісус використає силу в такий скрутний момент, чим і доведе для всіх, що він справжній Месія-Цар. А тоді уже буде все по-іншому.

Ніч. Вона завжди була для людини символом чогось таємного, темного, не знаного. Ніч завжди асоціювалася із активізацією темних сил, зрад, вбивств.

А тим часом Ісус ще сидів з учнями в кімнаті. Вони багато говорили обговорюючи останні події. Про Юду ніхто не питав. Всі подумали, що він пішов ще прикупити чогось до завтрашнього дня. А чому саме він - бо він носив гроші, які їм давали люди. Хоча, що можна було знайти посеред ночі.

- Мої любі,- звернувся Ісус,- не довго вже мені бути з вами! Ви ще будете мене шукати, але як я сказав був: куди я йду, туди вам не можна ще... Але даю вам заповідь: щоб ви любили один одного! Так любіть, як я вас любив! Так само і ви любіть один одного! І по цьому всі будуть знати, що ви Мої, коли у вас буде любов між собою. Я вам заповідаю Царство, як Отець мій мені заповів, щоб ви у царстві моїм споживали й пили за столом моїм, і щоб ви на престолах засіли судити дванадцять племен Ізраїлевих.

Ці слова видалися учням як довгоочікуваний заклик до революції. Після усіх подій, які з ними трапилися впродовж цих останніх днів, вони були і виснажені і побуджені тим, що нарешті все збудеться. Та їхній вчитель думав по-іншому. Однак, пояснювати їм сьогодні напевно уже не міг. Тим часом Петро як завжди хотів довести свою відданість ідеї Вчителя. Він по суті і не розумів, що і до чого, але впевнений в собі вигукнув:

- Чому, Господи! Я готовий за тобою іти вже? І за тебе я душу свою покладу!

- Петре,- тихо мовив Ісус,- ти зрадиш мене. Ще до того як півень три рази заспіває ти скажеш, що не знаєш мене[51].

Це дуже приголомшило його. І Петро більше не намагався говорити. Він просто сів і чекав, що буде далі. По якійсь хвилині Ісус продовжив:

– Я їду, аби вам зробити місце. Щоб коли я повернуся, міг забрати вас до себе. І ви щоб були зі мною. Тай куди я піду ви дорогу знаєте.

– Ні, ми не знаємо, куди ти ідеш. Ну то як можемо знати дорогу, – каже Хома. Сам він більше був готовий діяти, аніж розпитувати і обдумувати. Але видно, що він зовсім не міг тепер зрозуміти свого вчителя.

– Я – дорога, правда, життя! Ніхто не зможе прийти до мого Отця, якщо лише не через мене. Той, хто пізнає мене і впізнає Отця. Відтепер ви його знаєте.

– Ну, то покажи нам Отця і цього вже буде досить,— каже Пилип.

Його наштотувало на думку, що Ісус щось скриває. Можливо під словом Отець він має на увазі когось реального. І ця реальна постать буде їхнім міцним союзником. Можливо, саме цей їм не знаний "отець" все пояснить і приведе те омріяне "царство небесне". Але щось людське, таке як і в решти не давало спокою. "А може якраз, – думав Пилип, – все це і є планом встановлення царства". Але на його розчарування відповідь була зовсім інша.

– От скільки я часу з вами разом і ти мене не знаєш? Той, хто бачив мене – бачив і Отця. А ти ще кажеш "покажи нам Отця". Ти не віриш, що я в Отці і Він у мені? І все, що я говорю, то не від себе, але Отець мій, що творить діла? Ну, як словам моїм не вірите, то вчинкам повірте. Хто повірить в мене, той такі ж буде робити дії або й ще більші. І якщо будете просити в Моє ім'я, то отримаєте.

– Але чому нам тепер ти маєш об'явитися, а не світові? –спитав Юда. Це був інший Юда. Він ніяк не міг зрозуміти до кінця, що все це мало означати і чому саме сьогодні.

Так, Ісус останнім часом говорив на такі теми. Але зараз це було явно щось більше.

– Той, хто любить мене, той і слова мої буде пам'ятати. Він буде виконувати всі заповіді, про котрі я говорив.

Він ще багато усього пояснював, що вони мають робити. А час минав. Все приближало ту годину, коли все різко зміниться. І після цієї зміни уже повороту назад не буде. Нікому. Учні про це ще не знали. Вони сиділи і слухали свого вчителя, котрий намагався їм щось пояснити, достукатися до них чимось. Але чим? Що саме він мав на увазі ніхто до кінця так і не розумів. Вони просто слухали. І не більше. Зараз це була лише проповідь. Це було чергове підбадьорення. Але коли має настати все те і як це саме буде виглядати вони не розуміли. Вони просто терпеливо чекали.

Питань більше не було. Кожен намагався якось ввібрати в себе те, що так розказував вчитель. А розказував він їм ще багато. Ісус описував страшні картини своєї зради і те, що має бути далі, описуючи свою смерть. Абсолютно все. А з іншого боку, підтримував обіцянками про швидке повернення. Також запевняв, що буде потім завжди з ними. І все це якось виглядало, немов казкова розповідь. Щось неймовірне. Нарешті Ісус сказав:

– Я називаю вас друзями. ви не слуги, не раби – ви друзі. Бо слуги не знають, куди господар іде. Але ви все знаєте. Я вам говорю все відкрито. Я хочу, щоб ви так любили і

підтримували один одного, як я старався робити це по відношенню до вас.

Він ще трохи поговорив з ними, розповідаючи все, що має бути. І знов незрозумілість. З одного боку, звучала обіцянка і запевнення царства Божого, котрого так чекали вже сотні років. А з іншого – біль, переслідування, смерті. Передрікання важкої долі для них усіх. Між чоловіками почалася розмова. Їх мучили питання і нерозуміння. Учні почали між собою вести бесіду, питаючи один одного про що йде мова. Ісус знав про що вони думають. Знав і те, що вони скоро усе самі зрозуміють. Але їхній час ще не прийшов.

– Тепер ти говориш з нами прямо, без жодних притч і прикладів, – сказали нарешті учні.

– Так, тепер ми віримо, що ти прийшов від Бога.

– Ти знаєш усе.

– Ти знаєш все про що ми думаємо... І не має потреби, щоб тебе питати.

– То тепер віруєте нарешті? – спитав Ісус, – ви пригадуєте як я вас посилав без нічого. Чи бракувало вам чогось?

– Та ні... – почулося у відповідь. Вони пригадували різні моменти. І як їхній Вчитель нагодував п'ять тисяч народу, і як бурю на морі втихомирив, і як мертвих воскресив.

– То, отже, тепер продайте свою одежу і купіть меч!

– У нас вже є два мечі, – відповів Петро. Він з Іваном прикупили ще давно два мечі про всяк випадок.

– Досить, – відповів Ісус. Він бачив, що далі говорити не буде сенсу. Вони ще були зовсім не готові. Всі встали і, як годиться за звичаєм, відспівали хвалу, подякувавши Богові за пройдешний рік і за вечерю, і за те, що вивів їх з Єгипту.

Усі вийшли з хати. Надворі була ж глибока ніч. Вони разом перейшли кілька вулиць і попрямували до брами. Дорога вела попри храм. Той самий храм, що колись був центром для всіх євреїв. Той самий храм, у котрому приносяться жертви первосвященником за гріхи людей. І той самий храм, завіса в котрому відділяла людей від Бога. Але це вже були останні години старої величі. Велична споруда. Всього лише споруда. Люди звикли себе асоціювати з будівлею, з певною релігійним приналежністю але не з тим хто все це створив. Храм, котрий скоро втратить свою роль в посередництві між Богом і людьми назавжди.

Ісус зупинився на кілька хвилин. Він з жалем поглянув на все це. Він знав яка доля чекає його і яка потім чекає все це.

– Тут не залишиться каменя на камені, – тихо промовив він. І це останнє пророцтво збудеться через сорок років.

А величні стіни здіймалися високо до неба і ніби свідки стояли, ховаючи в собі все, що відбувалося всередині тих коридорів у потаємних кімнатах. Та величі цій не довго вже стояти прийдеться. Як і її псевдовласникам. Саме сьогодні вони самі собі підпишуть вирок. Вирок, що позбавить їхній народ вибраності назавжди. Вирок, який змінить історію людства і кожного зокрема. Цього не зрозуміють первосвященники Анна і Каяфа, Іван, Олександр[52] та інші, бажаючи знищити його (тобто Ісуса).

Учні тихо йшли за своїм вчителем. Вони полишали місто. Місто, котре не приймало новинок і вбивало своїх пророків. Єрусалим – місто, що вже давно перетворювалося на руїну. Місто Бога. Того самого Бога, котрого тут не чекали і для котрого не знаходилось місця. Не далеко за містом була гарна місцина – Гетсиманський сад.

Єдине, що не полишало їхніх голів це зрада, про яку говорив Вчитель на вечері. Отже, зрадити має хтось із них. Але хто? Кожен із чоловіків думав про себе: "хто б це міг бути?". І кожен відкидав усіх, бо добре знав хто є хто. І у кожного в голові виникало страшне і болюче питання: "чи ж то часом не я?". Кожен мучився цим, але ніхто з них не згадав, що з ними не має Юди, і куди він подівся. Так, ніби його і не існувало. Це було доволі своєрідно, але водночас і мало значення. Кожен пригадував, що і він теж так питав Ісуса. Але ніхто не міг згадати якою була відповідь.

Я – Істина

Він сидів і чекав страти. От і все. Його життя скінчилося. Більше немає сенсу на щось сподіватися. Все чим жив, про що мріяв, чого хотів більше не збудеться. Тепер всі амбіції, мрії, бажання все в минулому. Залишилося вже зовсім не довго. Ще одна ніч і його існування припиниться. Його буде викреслено з книги живих навіки. Вся ця війна для нього тепер більше не мала сенсу. Все скінчено.

Варавва сидів і дивився крізь маленьке тюремне віконечко на нічне небо. Він знав, що завтра о цій порі від нього вже нічого не залишиться. Пилат підпише вирок і його стратять. Не просто стратять, а змусять висіти на ненависному хресті у всіх на очах як доказ могутності Риму. Риму, котрий забрав мільйони життів по всьому світу. Риму, котрий нав'язує умови іншим народам. Риму, котрий збезчестив їх святиню. Висіти, там під палючим сонцем і конати повільною смертю.

Він згадував молоді роки. Тоді йому було лише двадцять. Молодий, амбітний, сильний. Він не хотів коритися законам. Він був хоробрим хлопцем і легко міг досягти чогось в житті. Але ж ні. Він разом із братом Симоном зв'язалися із зилотами. Марно мати просила їх залишити цю небезпечну справу. Але ж ні. Вони хоробрі, революційно налаштовані. Вони зможуть. А що більше, їх же підтримує первосвященик. Звісно, що лише таємно, але все ж. Гроші з казни Храму тратяться на зброю, харчі та інші речі для нових ідейників вільного царства. Що ще треба. "З нами Бог!" — казали первосвященики. Вони таємно переховували своїх протеже не один раз у стінах Храму. А далі...

Варавва походив із збіднілої священицької родини. Звісно, статки якісь тай були. Але все ж. Прихід римлян поставив на коліна всіх. Тепер на догоду його наглядачам, присланим, з бозна-звідки треба було жити по інших законах. Більшість золота відправлялося в Рим. Населення обкладалося що раз сильнішим податком. Священство більше не приносило колишнього прибутку. Треба було вчитися виживати в нових умовах. Симон і Яків були братами. Вони мали сім'ї. У Якова було троє синів і три дочки. І один з них Ісус. Він був наймолодшим серед усіх дітей. Але зажди жвавий, прудкий, егоїстичний. Він бажав отримати більше від життя, аніж йому судилося. Тому юний Ісус шукав різні можливі і неможливі проходи для здобуття першості. А ще він ріс

в середовищі антиримських настроїв. Батько, як правовірний син свого народу, завжди виховував у своїх дітях ідею первенства їхнього народу, його вищості, обраності. Все це входило і осідало в серці хлопця.

Якось до них зайшов їхній далекий родич – Авінадав. Це був троюрідний брат Якова.

– І як ти живеш, брате мій любий? – сидячи за столом, спитав Яків. Він прекрасно знав настрої свого родича. Але хотів перед своїми дітьми показати причину нещастя.

– Ти й сам знаєш Якове, – відповів той, – не дуже важно. До старості йде. Роздумую про смерть.

– Та годі тобі! Тобі ж іще сорока нема.

– Та нема... Але часи не певні. Хто його знає, хто і коли... – скрушно констатував чоловік.

– Бо нема в нас держави. Нами заправляють чужинці. Ми розпорошені. От коли римляни підуть все стане легше.

– Та годі тобі, Якове. Невже ти віриш в рай на землі. Багаті завжди будуть багатими, а бідні завжди будуть бідними. І не має значення, хто буде ...

– То ти не віриш в писання? – гостро спитав Яків, – який же ти юдей?

– Я вірю в Бога. І надіюся на Нього. А не на щось інше.

Під цим "щось інше" він чітко мав на увазі підтриманих юдейськими священиками зилотів. Авінадав залишив Єрусалим багато років, тому і оселився тут, подалі від всякого не спокою і брехні. Він вірив у прийдешній новий час і Месію, на котрого вже всі давно так чекають. Але й разом із тим він розумів, що силою меча проблему не вирішити.

Він був добрим знавцем Тори і прекрасно знав історію свого народу. Аще, добре розумів те, що Бог завжди посилав карі через його непослух. Тому він вірив що і це є Божим замислом. І нічим іншим.

– Який же ти, Авінадаве, безхребетний! – казав вкінці розмови Яків, – ти віриш, що Бог буде творити чудо? Що римляни самі підуть? Що нізвідки ми отримаємо так бажану свободу?

– Ні. Я вірю в інше. Я вірю, що Бог не залишить нас, Якове, не залишить. А це напевне найголовніше.

Час минав. Авінадав зістарівся. Тепер він більше не відвідував Якова. "Свого нещасного братика" – як він все говорив. Він любив Якова. Але й разом з тим плакав через його злобу і ненависть в середині.

Тим часом Яків йшов вверх. Він активно займався справами, а підпільно примкнув до лав опозиційників. Навіть сам Анна, первосвященик, високо оцінював його роботу. Яків гордився цим. Тепер в суспільстві він отримав почесне й достойне місце. Серед юдеїв він тепер вважався одним із шанованих чоловіків. Він цьому безмежно радий. Нарешті він, Яків, зможе докласти всіх зусиль до найважливішої місії для них. Він щиро ненавидів тих, хто відказувався примикати до них. "Ну як то так можна, як можна, – бурчав про себе старий Яків, – невже можна родитися таким ницим боягузом... Ну як..."

Безхребетні створіння..."

...А час минав... Десь далеко, за сотні кілометрів була інша сім'я...

- Сину, піди краще відпочинь хоч трохи,- сказав старий Йосиф, ти ще молодий, встигнеш напрацюватися.

- Ні, тату. Спочатку нам треба це закінчити. Адже скоро прийде Веніямин за своє лавкою і полицею.

- Ну то я сам дороблю її. Іди, іди...

- А давай краще доробимо і разом підемо.

Всі сіли за стіл. Надворі вже вечоріло. Марія приготувала їжу і зараз вони, дякуючи Богові за все, споживали її. В будинку була тиша. Кожен щось думав, розмірковував про день, що минув. Кожен щось пригадував, що зробив, а що не встиг. Час спливав в обстановці спокою, любові і гармонії. Тут ніхто не хотів сваритися. Зовсім. Тай для чого. Щоби не було все даром Бога. Всі знали, що мають робити і ніхто ніколи не нарікав. Всім всього ставало. Ісус ріс в обстановці любові і віри. Він, хоч і знав, своє справжнє "я", та попри все любив своїх земних батьків, допомагав їм. Він чесно виконував те, що сам мав скоро заперечити. Але поки що ще не прийшов його час.

Ісус не цікавився політичними іграми. Ні. Він працював. Він і так добре знав про все. Але це не міняло суті справи. Все одно усе залишалося так, як є. Єдине на що він реагував це на страждання людей. Це була не просто формальна чуйність до чужої біди. Ні. Це було щось більше. Це був жаль за змарнованими долями, втраченими життями, знищеними і отруєними ненавистю серцями. Саме це найбільше вражало. Ісус ніколи не виступав ані за, ані проти. Його цікавило щось інше. Щось набагато цінніше, ніж дешеві чвари за землі і нікому не потрібні конфлікти. Він любив цей народ. Але любив по-своєму. Він бачив у кожному друга і брата. І це було визначальним у його поведінці.

А час минав. Підростали нові особистості. І кожен шукав своє місце під сонцем. Кожен прагнув вдало прожити своє життя. Але кожен розумів це по-своєму. Більшість заводила сім'ї, працювала на своєму полі і мріяла про тихий домашній затишок. Та жаданий спокій був даний не всім.

В змученому і розтерзаному суспільстві виникали то тут, то там все нові і нові "месії". Вони підбурювали людей до різних конфліктів й неспокою. Іноді це переростало в бунти або у криваві бої. Та відплата була ще жорстокішою. Війська жорстоко і нещадно придушували заколот. Всіх причетних до нього безжально карали. Як правило, їх страчували, прибивши до хреста, і залишали помирати на узбіччі доріг. Це мало служити наукою для інших. Але це зупиняло не всіх. Тому виступи продовжувалися знову і знову. А це в свою чергу несло розруху, неспокій, смерть і зубожіння.

Десь незабаром мав прийти з пустелі Іван[53]. Але про це ніхто не знав. Всі жили своїм життям. І тільки одна людина чекала на його появу. Іван був родичем Ісуса. Під час однієї із сутичок його батьків було вбито. І хоч батько був священиком, не зміг захиститися. Іван втік. Він потрапив до пустині вже досить давно. Майже двадцять

років минуло з того часу. І тепер він повертається. Його прихід для Ісуса означав одне – час прийшов. Народ чекав свого месію.

Але чи так було насправді? Чи справді люди хотіли його? Чи готові вони були його почути, змінити себе і шукати іншого щастя? Чи не відречуться вони від нього? Чи не шукають вони чогось іншого? Питання були доволі важкими. Важкими і для Ісуса і для Івана. Обидва розуміли свою суть і місце відведене в часі. Але чи вдасться? Що здатен змінити він – один чоловік, котрий стоїть на березі Йордану і вимагає змін від народу? Скільки різних "вчителів" вони бачили вже за останні роки! І чим все закінчувалося? Де їхні обіцяні свободи і всього іншого? Чому вони мають вірити цьому, котрого навіть не знають? Чому? Що може дати їм це новий пророк? Та й чи пророк він взагалі?

.....

Минули роки...

Ісус хрестився в Івана і пішов у пустиню. Саме тут його людська природа вперше стикнулася із найсильнішими і найпідступнішими спокусами віч-на-віч. Жадоба влади, пристрасть матеріальності і бажання впливати на власну долю. Все це в подальшому буде переслідувати кожного, хто буде йти за Ним. Це були не просто перешкоди на витривалість – це були справжні психологічні і доволі логічно продумані пастки людської природи.

Ісус знав, що мусить витерпіти. Знав, що це лише початок. Знав. Але мусив. Особисто Йому цього було не потрібно. Але ж це потрібно було це пізніше тим, кого будуть називати апостолами. Ісус знав, що Петро є нестійкого характеру, що Хома не надто довірливий і що Юда зрадить. Знав і те, що саме так і має бути. Бо тому він і прийшов.

Це була темна картина майбутнього. Але до цього ще цілих три роки. Він має встигнути зібрати людей, навчити їх, пояснити. Але чи захочуть вони все це сприймати. Хто знає...

Він йшов стежкою. Недавно Ісус повернувся назад із пустелі. Тепер він був іншим. Ще більше серйознішим, все більше уважнішим, спокійним. Відтепер він чітко почав висловлюватися про своє післаництво і про Боже царство. Ці ідеї відрізнялися від усіх попередніх разом взятих. Вони не закликали ні до революцій, не проклинали ненависних урядовців і не проголошували якоїсь нової чи надзвичайної ідеології. Ні. Це було таке просте і бажане всім потішення вічним життям. Життям, в котрому не буде царів, панів і т.д. Життям, сповненим сенсу. З Богом на небі. Причому вічно. Але була маленька деталь. Потрібно було жити чесно, сумлінно, дотримуючись закону любові. Все цілком просте. Нічого надзвичайного. Але там не було жодного місця обраності, першості, вищості. Цього всього не було.

Однак родичі мало сприймали нові ідеї. Вони ще жили старими порядками і мріяли про повернення "часів Давида". Їх мало приваблювала така цілком нова і не зрозуміла ідея поступку загарбникам і кривдникам, котру проголошував їхній вчорашній родич. Багато хто навіть вважав, що Ісус захворів.

– Вітаю тебе, Ісусе. Чув ти ходив до Єрусалиму. Що нового там чути?

- І я тебе вітаю, Матанію,- відповів Ісус,- я ненадовго заходив до міста. Тай не особливо цікавився усіма новинками.

- І то дуже правильно. Краще триматися від того по далі,- скрушно похитав головою чоловік. Він був не далеким сусідом. Старший чоловік, котрий багато пережив на своєму віку. У свої шістдесят років Матаній завдячував лише тому, що мовчки займався своїми справами і не сунув ніколи носа подалі порога. Тепер він був сивоволосим старим. Його діти теж жили тут, поруч. І попри всі труднощі, він залишався вірним єврейським традиціям. Матаній не чекав побачити обіцяного месію. Хоча іноді він прагнув, як сам казав, "бодай краєчком ока" побачити спасителя.

- Ти знаєш, Ісусе, я дуже шаную твого тата, твою маму... Але подумай сам... Ти молодий, амбітний.. Ти прагнеш змінити світ. І це добре. Але небезпечно. Ти ж сам прекрасно все розумієш. Знаєш добре, як римляни шпигують за таким. А скількох вони вже стратили. Ой, багато. І що то нам дало? Загублені життя...

- Ти правий, Матанію, зброєю їх не подолаєш. І кожен, хто воює мечем, так і загине. Але я не прийшов воювати. Ні.

- То ти кажеш про свої ідеї... Це добре, що не воювати... Бо наш бідний народ уже ...

- Звісно, ні. Я прийшов дати щось більше - дати надію!

- Це ілюзія... Нема надії... От коли прийде месія, він нам допоможе. Кажуть, що його будуть супроводжувати чуда. І він має стати царем.

- Так, ти кажеш правду. Царем,- а потім видихнув і додав,- але це буде інше царство...Інше.

- Ясна річ, інше. Наше царство. Вічне, наше, омріяне. Таке обіцяне.

- Не те, зовсім не те. Ти старший чоловік, Матанію. От подумай, що для тебе буде найбільшим добром, найкращим подарунком? Невже ти використаєш всі свої багатства? Чи може повернеш молодість? Або зможеш відтермінувати свій кінець?

- Ти правий,- нічого з цього я уже не зможу...

- Бог готує щось набагато більше і краще. Він хоче, щоб кожна людина жила з Ним. Вічно!

Люди не надто вірили таким словам. Їх більше приваблює щось надто просте, банальне, аніж надхмарні думки про якусь вічність, інший світ і люблячого Батька - Бога. Їх це мало цікавить. Люди, вони є люди. Вони хочуть хліба і видовища. Якогось шоу, бажано зі спецефектами. Їм не потрібна правда. Зовсім. А нащо? Без неї легше, краще, спокійніше. Вони хочуть мати свою, власну правду. Ту, котра дозволяє їм жити у власному, дешевому, замкнутому світі і не потребує жодних зусиль чи зміни. Правду, котра проголошує їх правильними. Правду, котра не ставить високих планок. Котра мовчить на зло і дозволяє бути егоїстом, тираном, грошолобом. Правду, котра проголошує справедливі вбивства і війни. Але це не є правда, а лише її скривленою ілюзією. Правда може бути лише одна. І ця правда - Бог. Бог, котрий є в центрі усього творіння. Бог, котрий любить кожну створену Ним річ і дбає про неї. Бог, котрим так часто прикриваються власні дешеві і ниці амбіції, ідеї, цілі.

Хто би міг подумати як швидко змінюється людське життя. Чого воно варте насправді? Де та справжня межа між добром і злом? А й справді. Як все швидко змінюється. Ніхто не знає, що його очікує завтра або ще сьогодні, за рогом стіни чи в дому? Як повернеться будь-яка справа? Ніхто.

Він йшов стежкою і роздумував про все. Перед очима проходили картини із життя. Йому лише тридцять сім. Але уже багато пережив. Він схожий на старого знищеного діда. А може так і є. Все життя дотепер він прожив марно. Майже чотири десятиліття пішли в ніщо. І тільки тепер він насправді знайшов те, що так довго шукав. Тільки тепер він почувався по-справжньому щасливим і вільним. І тільки тепер зрозумів, як глибоко весь час помилявся.

Він втівав. Але від кого? Від себе. Від свого колишнього життя, свого старого "я". Від усього, що пов'язувало його з минулим. Все! Він більше ніколи не повернеться назад. Він покінчив з цим раз і назавжди. Він знайшов справжню істину. Ось вона. Тепер з ним. Тепер нарешті він знає, що не буде жити як колись.

Тим чоловіком був колишній в'язень Варавва. Там, у дворі Пилата, чекаючи на страту, він зрозумів, що його життя нічого не варте. Що ті, хто ще вчора був його союзником і другом, хто підтримував його і розпалював у ньому ненависть і лют, сьогодні відкинули його. Що він ще вчора був усім, а нині ніхто. І тільки випадок дозволяє йому почати все знову з початку.

Зустріч з Ісусом з Назарету змінила його. Не відразу. Але спокій, мир і любов, котрі виходили з його очей змусили колишнього ватажка замислитися. Через кілька днів він розшукав знайомих Ісуса. І почув від них, що той воскрес. І це було справжнє чудо. Багато з його учнів говорили, що бачили вчителя живим і що навіть декому вдалося з ним поговорити. І тільки тут Варавва зрозумів, хто насправді його врятував, взявши на себе призначений для нього хрест. Саме він, зовсім не знайомий йому чоловік закрив собою його – Варавву. Але чому? Для чого? Саме це питання привело його зміни поглядів на життя.

Він йшов. Позаду залишався Єрусалим з його буденністю, храмом і політикою. Залишалися і його колишні друзі. Попереду лише пустеля. Куди далі він ще не знав. Але продовжував йти. Раптом він побачив чоловіка, що рухався на зустріч наче з пустелі. Ні, це не був привид. Це була реальні людина. Але разом із тим якась ніби і не людина.

- Варавво,- сказав голосно незнайомиць,- куди прямуєш?

Хто міг знати його ім'я? Хто цей чоловік? І чого йому треба?

- Ти втікаєш від минулого і гонишся за незнаним майбутнім.

- Хто ти? - крикнув Варавва.

- Хіба не впізнаєш мене? - озвався знову незнайомиць,- я той, кого ти бачив. Той самий!

- Невже. Але ж...

- Так. Я помер і воскрес, як бачиш.

- Але ж ніхто ще не вертався назад після смерті...

- Я ж вернувся.

І незнайомець підійшов ближче. Це справді був той самий чоловік, котрого Варавва бачив у дворі Пилата. Ті самі риси, ті самі очі. Сумніву бути не могло.

- Чого тобі? - спитав Варавва, - я ніколи тебе не знав і не був твоїм другом...

- Але я був твоїм. Я завжди знав твої думки, твої бажання, твій пошук... Я знаю про тебе все і хочу, щоб ти був зі мною.

- Так, але я нічого про тебе не знаю. Я лише чув мало що...

- Я Ісус з Назарету. Той, про кого писали пророки. Той, кого чекають народи. Я початок і кінець. Я Син Божий, як і було сказано. Я ІСТИНА! Я ТОЙ, ХТО ПЕРЕМІГ СМЕРТЬ!

Він справді воскрес

- Отже, ви стверджуєте що він воскрес? - ще раз перепитав Каяфа воїнів, що стерегли гробницю.

- Так. Ми... Там було дивне світло... І він.

- Ніякого воскресіння не було! Зрозуміли! Скажете, що ви задрімали!

- Ви що, та за таке нас стратити можуть! [54]

- Не переживайте. Я домовлюся з Пилатом. А ви скажете перед синедріоном, що заснули і все. А в той час його ученики вкрали тіло. Зрозуміло!?

- Ну... А...

- Я дам вам хорошу платню. Скільки скажете.

Для Каяфи це був шок. Ще не минуло й тижня, як стратили Ісуса, а його учні ходять і розказують усім, що він воскрес і знову живий. Звісно, бачили лише деякі. Навіть не всі з його учеників. Це був повний провал для первосвященика. Він розумів, що признати-це означає втратити і владу, і підтримку. І те, і інше йому дісталось внаслідок важкої боротьби. Тай тепер майже щодня мусить відвойовувати право бути цим першоієреєм. Він не міг дозволити, щоб хтось претендував на його владу. Ніхто. Він не допустить, щоб у нього відібрали все це. Якщо боротися, то боротися до самого кінця. Але він сумнівався. Було іще щось. Так була ще одна деталь в цій справі. Повісився Юда [55]. І було доволі несподіваним кроком. Нормальним, молодий чоловік. І раптом повісився. Дивна річ. Звичайно, для Каяфи не мало жодного відношення. Але все ж. Щось пов'язувало його з смертю із стратою Ісуса. Але що саме. Та це було загадкою. Про смерть Юди говорили ті ж самі учні Ісуса. Це виглядало дивно. Але страшніше було не в тому, що повісився Юда, а в тому, що смерть одного стає початком для розвитку інших. Чутки поки що ще є не чіткими, але про воскресіння поговорюють. Каяфа також знав і про те, що дехто не лише із фарисеїв, але й із синедріону таємно зустрічалися з Ісусом ще за життя і підтримували його. Але він не міг їх ні у чому звинуватити. І це для нього було найгірше.

Його тесть Анна був більш поміркованим. Він довго зберігав свою посаду, та й тепер після всього залишається при владі. А от що ж далі буде з ним? У той час таких первосвящеників з додатком екс аж було четверо.

З сусідньої кімнати доносилися звуки кроків. Це йшов Анна. Але він був не сам.

Хтось ще йшов з ним. Двоє увійшли до кімнати. З Анною був Никодим і Хананій. Останній був доволі впливовим серед садукеев[56]. Він завжди був у курсі справ і міг знайти шляхи вирішення.

- Чув, що говорять? Буцімто він воскрес,- першим промовив Анна.

- Чув...- якимось важко здихнув Каяфа,- поки що це лише догадки кількох осіб.

- Так, догадки,- сказав Хананій,- але ці догадки можуть бути і правдою. Сторожі...

- Вони спали!

- Он як...

- І досить про це. Є й інші самозванці. Он випросили на свою голову Бар Аббу. А тепер помилуйтеся. Він уже встиг зібрати кількох людей і вбити Агава.

- Так, не приємні вісті з-за Йордану. Але це не він. Нашого героя вже давно ніхто не бачив. І він більше не лідер.

- Не може цього бути!

- То скоро зилоти вийдуть з під нашого контролю. А що тоді робитимемо? - спитав Анна обох. Хоча на відповіді по чути і не надівся.

Свято закінчилось. І всі поверталися до своїх домів. Але цього року кожен ішов до свого дому з якимось їдким розчаруванням. Тисячі людей бачили, як вели на страту Ісуса. Того самого Ісуса, якого вони знали як пророка і вчителя закону. Того самого, з яким пов'язували свої надії на краще майбутнє. Це був програш. Повий програш перед римською владою і перед силою їхнього світу. Кожен, хто бачив, як вели засуджених серед котрих був Ісус, більше не мав на що сподіватися. Разом із заходом сонця вмирили і останні промені надії на краще.

Час. Як він швидко минає, не залишаючи права на помилку. Він змінює, роз'єднує, ховає, тікає. Іноді кожна хвилина є на вагу золота. А попри те, час іноді йде дуже помалу. Так ніби зупиняється і чогось вичікує.

Саме так здавався час для Петра. Він підтримував зв'язок з іншими учнями. Але потреба грошей змушувала повертатися до реалій життя. Він знову разом із Іваном та Яковом пішли ловити рибу. Все, що було ще кілька тижнів тому уже не мало значення. Все скінчилось там - на Голгофі. Саме так. Ісус помер. І у них більше не було лідера. Вони усі розійшлися по своїх домівках, боячись переслідувань з боку влади. Іноді вони ще збиралися разом, говорили, згадували моменти з життя. Та це було якимось не виразно. Так ніби сон. Усе скінчено. І хоча дехто ще не переставав мріяти про якісь зміни. Щоправда, дехто з жінок говорили, що бачили ангела, котрий сказав їм, що Ісус живий. Та це більше виглядало на вигадку жінок, аніж на правду. А в тім. Єдиною, хто бачила його живого, була лише Марія. Та їй ніхто особливо не хотів вірити.

Рибальство було клопіткою роботою. Праця була доволі таки виснажливою. Часу на будь-які інші справи практично уже не залишалось. Дружина, діти, старі батьки - всі вони потребували підтримки і їжі. А для більшості колишніх учеників основним видом заробітку було саме рибальство. Петро з Яковом та його братом Іваном разом співпрацювали уже давно. Тому після останніх подій вирішили не шукати чогось іншого.

Рано-вранці вони, не чекаючи ні на що, вирішили вийти в море. Морем тоді називали Генезаретське озеро. Воно було досить не маленьке по розмірах. Погода була гарна. Вставало сонце. Дув легенький вітерець. Все було на руку рибакам.

- Що думаєш, Петре,- озвався Яків,- буде нині улов?

- Думаю, буде... А може навіть дуже добре пощастить, то й вистачить надовго.

Справа у тому, що вони було не просто рибалками-любителями, щоб собі наловити. Вони продавали виловлену рибу у різні кінці краю різним торговцям. З іншого боку - якщо надмірно виловити, то риби може не стати через рік— два.

- Про що думаєш Іване, - спитав Петро.

- Та так, ні про що...

- Забудь... Нічого уже не змieniш... Він просто помер...

- Петре, ти не гірше мене знаєш ... А все ж таки. Він обіцяв. А якщо обіцяв, то ...

- Звідти ніхто уже не вертається,- сумно відповів Яків,-це доля.

- Не говори так про Вчителя!

- Годі вже. Ми прийшли працювати!

Петро не хотів про це сьогодні говорити. Він хотів працювати. Тим паче, що це їхній власний заробіток.

Вони посідали в човен і відчалили. Всі сиділи тихо. Кожен думав про щось своє. Улов справді був величезним. За день вони наловили масу риби. Це було дуже добре. Човни поверталися назад. Вже на березі на них чекала несподіванка. Ще здалеку вони побачили силует жінки. Наблизившись, вони впізнали в ній Марію[57]. Це була, безумовно, вона. Але чого їй було треба. Та ще й аж на березі. З усього виглядало, що вона мала щось важливе сказати.

- Що ти тут робиш? - крикнув ще здалеку Андрій.

- Я хочу вам дещо розповісти,- відповіла жінка.

- Ну, що там у тебе,- уже на березі спитав Іван.

- Учитель знову з'являвся мені! - з радістю почала розповідь жінка.- Він знову приходив. Нізвідки. І говорив зі мною... Ну...

- Та ну. І що він сказав? - перебив Петро,- чому ми його не бачимо?

- Я не знаю... Вчитель не сказав про це...

- А може ніякого вчителя не було? - якимось ехидно підсміхнувся Яків,- ми ж бачили, що було там, на горі. Він помер...

- Так, але ж і гріб просто так не може бути відкритим. Про це навіть первосвященники знають,- заперечив Іван.

- Саме так. Але ж разом із тим вони сказали воїнам мовчати. І це має значення... Я думаю, що все не просто так...

- І що з того... Нам то що...

Чи не єдиною людиною позитивно настроєною, була вона - Марія. Вона вірила, що Ісус ще повернеться. Навіть тепер, коли уже надія пропала. Вона єдина залишалася вірною тим словам, що були сказані тоді, на останній вечері. Він же ж обіцяв повернутися. Значить, він дотримає слова. Але в цьому переконати інших буде складно.

Тим паче, що вони усі порозходилися хто куди. Та й ті, що лишилися, теж не особливо вірять у її слова. Вона була здивована чому так. Але змовчала. Вони разом поверталися додому.

Минув третій тиждень їхнього такого тихого існування. Три роки разом дали про себе знати. Вони часто збиралися, тепер уже, щоб просто посидіти. В більшості вони збиралися в Петра. Тут було спокійно і безпечно. Його дім був на окраїні селища. Часто була і сама Марія, мати Ісуса. Вона теж розказувала, що бачила Його живим. Та це можна було пояснити горем матері, котра втратила єдину дитину. Тому ніхто дуже не прислухався. Радше, ставилися з розумінням і жалем. І справді, хіба не найбільше горе для батьків ховати власних дітей. Це, по суті, прирікає їх на важку, самотню старість. У Марії уже не було нікого. Зараз вона проживала у своїх родичів тут. Вона мало втручалася в справи, як свого сина, так і тепер його друзів. Іван, один із учнів, а по сумісництву і близький родич, став їй другим сином.

Одного вечора вони сиділи всі як завжди в Петра. Раптом перед ними постала постать їхнього Вчителя.

– Чого ви так. Це ж я! – промовив голос.

Вони і справді перелякалися, хоч і впізнали в ньому Ісуса, котрий стояв перед ними. Але ж двері були замкненими. Важко є описати страх тієї людини, яка побачила перед собою привида.

– Чи не маєте щось поїсти, – спитав далі він.

В будь-якому домі є що перекусити. І вони подали рибу і мед. Ісус сів біля них за стіл і почав їсти.

– Ну от тепер нарешті бачите, що я живий. Можете доторкнутися – я маю тіло. Не бійтеся, я не привид. Привид костей не має, а я їх маю.

Отже, він був не привидом. Звісно, що ні. Привид ніколи б не просив їжі. Та й привид не приходив би. Щоправда, були не всі. Дехто з колишніх учнів не прийшов сьогодні. А втім, це зараз не мало значення. Їх була більшість. І всі бачили. Тепер сумніву бути не могло. Та діалогу довгого не було. Він, як нізвідки прийшов, так само і в нікуди зник. Це дещо настрахало присутніх. Але водночас і врадувало. Тепер вони були чітко переконанні, що їхній Вчитель був правий. Він зміг повернутися до життя навіть після такої важкої страти. Це могло означати лише одне – він справді був Богом. Вони помалу оговтувалися від несподіванки. Страх проходив, а серце наповнювала якась не відома радість. Тепер вони поволі починали розуміти про те, що він їм говорив тоді, на останній вечері.

Минали дні. З часом, все більше і більше бачили його живим. А це могло значити лише одне – Ісус говорив правду і він воскрес. А значить і все, що він казав про місто і про перемену закону має відбутися. З іншого боку, були ще й священики на чолі із Каяфою. Вони теж розуміли, що діється щось не те. Але хотіли все тримати під своїм власним контролем. Чутки, що розповсюджувалися між колишніми однодумцями і друзями Ісуса переростали у щораз більші розмови про його воскресіння. Це все, через своїх людей доходило як до Каяфи, так і до Пилата та Ірода. Останній, можливо, не так

дуже боявся Ісуса. Та з іншого боку, він ще пам'ятав про смерть Івана. А оскільки, той був пророком і народним улюбленцем, котрого він вбив – то Ірод боявся "Божого гніву". Як-не-як, але все ж цар вірив, що це може бути воскреслий Іван.

Ранком у своєму палаці сидів Ірод. Він був похмурий. Страх і непевність переслідували його в думках. "А що, якщо це і справді був месія, – думав Ірод. – Значить, він воскрес. І тепер уже його ніщо не зупинить". Звісно, Ірод знав, що він тут на троні не бажаний і тимчасовий. І що юдеї чекають власного спасителя із старого Давидового роду. І тоді настане кінець його правління. Єдиним, хто може вирішити цю проблему – це знову ж таки той самий первосвященик. Але як? Фізично? Ні. Це вже не пройде. Бо пророк таки справді помазаник Бога.

Різні питання лізли до голови. Але жодної відповіді. Раптом до кімнат увійшов Іррад – слуга. Це був молодий сирієць юдейського походження. Він був досить розумним і хитрий. Саме він уже багато разів допомагав своєму панові виходити з поганого становища. Можливо і в цей раз щось придумає.

– Доброго ранку, мій пане.

– І тобі, Ірраде... Чим би ти мене втішив?

– Чув я про вашу проблему. І про те, що ви боїтеся того вчителя з Назарету...

– Не боюся я його... Не боюся... Але ....

Іррад знав усю історію палацових переворотів і заколотів. Він як охоронець і радник царя про це не міг не знати. Він був не лише шпигуном, але й найманим вбивцею. Він добре розумівся на різних отрутах. Він уже не раз усував не бажаних Іродові людей. Просто, тихо, надійно. Так ніхто ніколи б і не дізнався чому помер Азарія – єврей, один із провідників секти зилотів, що сталося із Іояривом – єврейським вчителем закону, котрий "перейшов дорогу" Іродові своєю підтримкою на адресу Івана, або чому спочила Йохаведа – дружина одного впливового юдейського старшини. Остання теж висказала як на підтримку Івана, так і проти узурпації трону батьком Антипи – Іродом Великим. Мовляв, незаконно то було. От і поплатилася. Та Іррад умів не лише труїти людей. Він ще й не погано розбирався в політиці. Він порадив Іродові домовитися із первосвящениками.

– Це єдина наша можливість покласти край усьому, – сказав Іррад.

Ірод по натурі був боязким чоловіком. Хоч він і був деспотом, та все ж був слабодухим. Іррад постійно штовхав його на різні різкі вчинки. Однією із причин таких кроків крилася у тому, що Іррад був коханцем Соломеї, дочки Іродіади, котра була племінницею царя і співжила з ним як жінка. Це багато впливало на ситуацію. Окрім того, між Каяфою і царем теж було одно темне діло. Між первосвящеником і Олімпіадою, внучкою Ірода Великого, дочкою Кіпри, був позашлюбний роман. Про все знав Ірод. Ця таємниця і пов'язувала їх обох. А разом із тим утримувала обох при владі. Про це також знав і Іррад. А щоб ці зв'язки не набули ніякого розголосу треба, щоб і Каяфа долучився до усунення небажаних загроз...

– Це наглість, – відповів Каяфа Сераєві, – вони хочуть всі свої проблеми вирішувати за допомогою моєї особи. Ти лише уяви собі, що вони мені пропонують!

Його обуренню не було меж. Священнослужитель був аж червоний від люті. Йому і так було не до того. За все, що відбувається у місті несе відповідальність він – Каяфа. З одного боку, у нього римська політика в особі Пилата, з іншого – народ. Народ, котрому байдуже на все, котрий просто йде за всіма лжепророками і провокує римлян на війну. Мало йому було клопоту з самим Ісусом – а тепер ще із цими слухами. Та це було лише вершиною айсберга. Треба було дізнатись, хто стоїть за цим усім. Так, храм не одноразово був прихистком для зилотів і інших політичних радикалів. Більше того, священник неодноразово переховували членів цих банд. Та всі вони переслідували зовсім іншу ціль, аніж визволення Ізраїлю з-під римського ярма.

Та часи змінилися. Все частіше між ними ставалися непорозуміння. Частина радикалів підтримувала ідеї Ісуса з Назарету і це посилювало розбіжності між ними. Навіть Бар Абба, відомий злочинець тепер став супроти них. Це було і не дивно. Він знав, що саме завдяки одному щасливому випадку він ще живий. Після тої п'ятниці він змінився. Бар Абба, або як просто в народі його назвали ще Варравою, був не просто розбійником. Це був один із керівників повстанців – партизан. Він разом із своїми кількома людьми планував замах на Пилата. Замах провалився і його схопили. Всі тоді кинули колишнього вожака. Але нізвідки появився він. Саме він – Ісус, заступив собою його. Фактично, віддав себе замість. Ніби навмисне. Це було і дивно і водночас так потрібно.[58] Варрава лише кілька разів чув про нього. Знав, що Ісус лікує людей, творить чуда і все. Йому було байдуже до самої особи цього чоловіка. Але після того ранку він змінився. І це буде занепокоїло вищі кола священослужителів, котрі не бажали жодних конфліктів.

У той же час десь подалі від неспокійного Єрусалиму у своєму палаці в Кесарії вдихав свіже ранішнє повітря Понтій Пилат. Той самий Пилат, що не давно уступив Ісуса юдейським первосвященникам. Тепер його це мучило. Його авторитет порушено, його егоїзму завдано удару. Це плювок цілому Риму. Римлянин пішов на уступки. І від кого? Цього він просто так пробачити не міг. Він думав як би то помститися Каяфі за це. Але ніяк не міг нічого придумати. І це напевне було найгіршим для нього ударом.

Дізнавшись, що розп'ятий Ісус воскрес, Пилат став задоволений. Ні, не тому, що бажав все повернути назад чи каявся за свій крок – а тому, що міг хоча би чимось вткнути Анні і Каяфі, що вони обидва не праві і не спроможні вести державні справи. "Служителі культу, які знищили свого бога, – сміявся Пилат, – от тепер побачимо, що вони на це скажуть. Якщо Ісус справді воскрес, то, отже, він справжній Бог. А Каяфа лише убогий блазень.... А втім, навіть, якщо це лише чутки, це все одно дає мені можливість познущатися з них".

Пилат ненавидів цей народ. Ненавидів їхні звичаї, їхню культуру. Їх завжди щось не влаштовувало. Народ, який був найважчим і найнебезпечнішим у цілій Римській імперії. Скоро він зрозуміє, що ця зустріч була для нього доленосною. Але поки що він ще прокуратор цієї усіма забутої і постійно войовничої провінції.

Його спокій порушив Тавритій, котрий прийшов, і судячи з усього не з найкращими новинами. Тавритій був не лише військовим командиром, але й другом Пилата. Разом

вони пройшли не одну військову кампанію. Він, як і Пилат був кіннотником. Вони добре зналися. До того ж, Тавритій часто давав своєму другу і командирові хороші поради.

- Ну і що тепер,- звернувся Пилат,- я знаю, що як ти з'являєшся - значить щось таки не добре

- І ти як завжди вгадав. Так, доходять чутки, що той назарянин воскрес із мертвих.

- І що ? - з глузливою усмішкою спитав Пилат, і ти-почав його боятися...

- Ні, але думаю в цьому щось є...

- Ага, точно таки є. Ану згадай мій любий, Тавритію, хто будь-коли з людей померши, повернувся назад? Не знаєш. І я не знаю. А отже, цього бути не може.

- Ти мене погано зрозумів! Розголос про воскресіння може бути заклик до бунту! Пилате, це може бути початком війни. Не бачиш, ми і так тут постійно як на кінчику ножа. Ось чому я боюся слова - "воскресіння"!

- Нехай... А тепер треба сісти і подумати як зробити так, щоб в усьому був винен первосвященик і євреї. Розумієш!

- Так. Але саме зробити це буде доволі складно.

Кожен з них сприймав Ісуса по-своєму, кожен розбирав усю ситуацію зі свого боку. Хтось шукав у цьому вигоди, хтось політичної інтриги, хтось боявся втратити трон а хтось просто вірив. Вірив у щось досі нове. Щось, що змінювало абсолютно цілу свідому людську систему мислення. Щось таке, чого не було до і не буде після. У кожному віддзеркалювалось те, що жило у ньому самому. Те, чим горіло його серце. І кожен, хто говорив - говорив ту правду, котрою жив. Ту, котру вважав для себе найкращою. Кожен із них вважав себе єдино правильним, але всі вони тяжко помилилися. І кожен по-своєму.

Когось заступила жадібність, комусь не дали амбіції побачити правди, хтось заплутався у власних хворих ідеях чи ідеалах. Та кожен з них: ані Юда, ані Пилат, ані Каяфа, ані ті, котрі знали і бачили чуда і слухали проповіді, не побачили в Ісусі Божого Сина. Для них він так і залишився простим вчителем із Назарету, котрий помер на хресті.

Можливо і так. Можливо і помер. Але ж ідеї його є живими. І вони пішли в народ. Його справу перебравли учні, а за ними їхні учні і так далі. Сила Його слова живе понині. І навіть якщо тоді, недільного ранку не було ніякого чуда. Він все одно воскрес у своїх ідеях, словах, чудах, в своїх наступниках і послідовниках. Якби там не було, але сила його слова залишається з нами по сьогодні. І попри всі незгоди і амбіції, які вирують між людьми, попри різні маніпуляції і обмани є й ті, котрі щиро вірять в його "радісну звістку". Навіть, якщо це і ж обман (як твердять атеїсти), то він хороший, солодкий і приємний. Він все одно змушує людину шукати чогось кращого, вищого, більшого. Його таємниця надихає скульпторів, художників, поетів, письменників і музикантів на творення в його честь все нових і нових панегіриків, а філософам дозволяє шукати і пізнавати все нові образи Бога, як могутню Всепороджуючу силу. Ніхто більше ані до, ані після не зміг удостоїтися такого і визнання і слави. Ні один полководець, ані політик, ані меценат чи митець. Жодна особа. Але він один. Бог і

людина в одній особі. Творець і творіння в одному тілі. Таємниця життя і смерті, що схована за маскою імені.

Єдиний, хто зміг перевернути уявлення людей і дати надію на краще. Той, котрий приніс себе в жертву заради допомоги людству. Вічний і не змінний, Син Бога і повелитель духів. Він і є тим, хто переміг смерть.

Фарисеї чи учні Ісуса?[59]

.....

- І так, ти кажеш, ніби він воскрес і ти його бачив? – спитав тоді Серая Якова

- Так, я знаю, що кажу. Ми всі його бачили. І він живий.

- Ти хочеш сказати, що ви хотіли би бачити його живим, – злісно сказав Серая.

- Ні, ми таки бачили його. Як бачу зараз тебе.

Серая усміхнувся. Він іншого і не чекав. Але з іншого боку, він не знав, що на це відповісти Якову. Тому він просто замовчав. Але такий сором для священика був не простимий. Він знав, що Каяфа такого кроку не подарує нікому.

Серая не був ані видним чоловіком, ані добрим знавцем закону. Він лише прикривав цим всі свої безчинства і безсоромність. Його батько Кадміел був чоловіком розсудливим і вченим. Він бажав своєму синові дати добру освіту. Але натомість виховав чудовисько. Серая дружив із греками і римлянами. Серед його друзів було багато жінок зі знатних родів. Подейкували, що він мав з деяким з них не лише дружні стосунки. Але й доказати цього ніхто не міг. Серая ж був впливовим чоловіком. Він був не лише садукеєм і священником при храмі. Таємно він займався торгівлею і підтримкою різних злочинців і головорізів. Тому у нього було багато золота. А ще він був пихатим і мстивим, самолюбивим і деспотичним. Брехун і зрадник – він не зупинявся ні перед чим. Перешіптувалися, що він позбувся одного чоловіка, котрий відверто йому в очі сказав, що він порушує закон, маючи на це докази. А також своєї першої дружини і її батька, котрі, будучи правдивими євреями, не поділяли вчинків свого зятя і чоловіка.

Не всі, хто входив у Синедріон були такими войовничими дурнями як Серая. Але навіть і помірковане крило цього органу управління не стримувала цих деспотичних маніяків. Можливо, через не бажання ворогувати. А можливо, що і самі були не проти такого акценту, але боялися за свій власний авторитет і тому надавали перевагу діяти через інших. З іншого боку, був Гамаліїл. Він був чи не єдиним, хто залишався на боці закону. Чи радше принаймні не перечив йому. Це був шанований, авторитетний серед народу і поважний чоловік. Це і дозволяло йому не лише тримати власну позицію, але вести свою школу. Та навіть він не був осторонь усіх цих подій. Час до часу його теж втягували у якісь політично— соціальні та релігійні чвари.

Старий Гамаліїл уже не надто бажав втручатися у справи Синедріону. Він бачив тут, з однієї сторони, брехню і фальш, а з іншої, свою неспроможність у всьому цьому знайти справжню відповідь. Він не був присутнім, коли схопили Ісуса, хоча знав його. І не тому, що не зміг прийти. А радше тому, що боявся стати напроти такої могутньої сили як Каяфа. Тепер він шкодував в душі, що так втратив шанс побачити ще раз цього

величного чоловіка. Він не дуже вірив, що Ісус був Богом, але вірив, що той є чоловіком божим, а його слова є словами Бога. Та це все одно не зупинило б поставленої мети – позбутися не бажаного Вчителя. Як і його дід Гілей, Гамаліїл старався бути поза всякими інтригами. А його авторитет дозволяв уникати цих пасток без великих підозр збоку інших.

А тим часом Серая уже зробив свою справу. Він явно перебільшив у розмові описуючи ситуацію, та багато чого ще добрехав. Цього і чекав Каяфа. Його реакція була блискавичною. Звісно, що першою справою було скликати Синедріон. А ще він почав швидко шукати псевдосвідків, щоб представити їх до справи. І уже на наступний день всі члени прибули для розгляду справи.

– То, отже, що скажете на це, – після низки доказів промовив Каяфа, – які вам ще докази потрібні. Ці люди не лише обманули всіх, вкравши тіло свого вчителя, але ще й тепер намагаються збаламутити народ. Зрозумійте самі наскільки це стаж небезпечно.

Між членами почалися активні обговорення. Більшість була не задоволена таким ходом подій і підтримувала провладну ідею Анни і Каяфи, не підозрюючи, що це все була лише добре сфабрикована справа. Та це не звільняло їх від осудження тими, хто глибше сприймав і розумів саму суть ситуації. Та це не дуже впливало на результат. У своєму виборі вони були одностайними. А вирішено було притягнути бунтівників до відповідальності.

А в той час не далеко від Єрусалиму в гостях у Лазаря і його сестер Петро з Іваном розказували все, що було тієї суботи і як вони бачили Ісуса живим. Знову і знову піднімалися образи в повітрі. Вкотре розповідав Петро все, що міг згадати. Бо ж і згадувати було ще багато. Чоловік був переповнений ідеєю і вірою у слова свого Вчителя. А втім, про це говорити було і не конче, бо всі були поєднані одним духом.

Кожна людина є створена бути вільною від інших. Єдиним її головнокомандувачем і володарем є її люблячий батько Бог. Але з часом, разом із іншими гріхами люди винесли із Едемського саду і ненависть одне до одного. Ця хвороба, мов змія оповивала серця не одного зухвальця, що хотів поставити себе понад інших назвавшись богом. Не один світський правитель хворів на цю душевну проказу. Саме такою отрутою і були заражені як політичні, так і релігійні діячі у Єрусалимі. Бажання володіти, командувати, розпоряджатися долями інших, карати незгідних із своєю, не правильною, але власною думкою. Ось що було першочерговим питанням для первосвящеників. Всі як один вони боялися втратити свій вплив. А ще більше боялися втратити свою владу і доходи. І саме в цей момент народжується нова, бунтуюча сила, що викриває всі їхні чорні справи. Люди, спраглі правди, збиралися послухати нового вчення.

Збирався на свою чорну справу і Синедріон. До зали входили по одному члени ради. Кожен поважно вносив всю серйозність цілою своєю поставою. Кожен дивився із заздрістю на іншого, якщо у того було більше китиць чи кращий одяг. Але кожен тиснув один одному руку і нібито щиро радий був бачити. Звичайна поверхневність і банальна, дешева, холодна фальш. Всі тримали високо піднявши голову і погладжували

зрідка свої бороди. Вони радше виглядали на стадо бундючних павичів, аніж на вчителів Божого закону. Та чужа думка тут до уваги на приймалася. Почалося засідання. Першим виступив як завжди Каяфа. Він описав чорним тонами ситуацію і дуже наполягав на засудженні нового релігійного утворення. Далі слово взяв його тесть – Анна. Цей старий лис, прикриваючись священними речами не один раз будував свою, чорну політику навколо Божого храму.

– Шановні присутні члени, поважні старці і радники, – почав лестити він, – вельми шановні вчителі закону. Я закликаю вас подумати добре і зважити. Бо ж розумієте самі, що за цим може критися. Хто як не ми маємо охороняти закон? Хто як не ми маємо дбати про чистоту нашого шанування храму? Скажіть мені тепер – як нам поступити у цьому випадку, коли ворог точить нас із середини. Мало того, що бунтував їхній месія, котрого вже поховали. Так тепер вони беруться говорити, що він нібито воскрес і продовжують ще більше підбурювати народ. Ми з вами є законовчителями. І не може будь-хто братися говорити від імені бога! А кожен, хто так чинить повинен померти. Бо він противиться правді. Тій священній правді, котру нам передали наші предки. У нас є закон Мойсея. І його ми знаємо! А все решту, що прийшло, ми не знаємо. Заклинаю вас дорогі мої, погляньте на все. І дайте свій вердикт!

На мить запанувала тиша. Потроху члени почали між собою перешіптуватися. Це переросло в досить гостре обговорення. Ціле зборище поділилося у міркування. Дехто підтримував Анну, дехто говорив, що всіх учнів Ісуса треба перебити тишком, щоб люди не дізналися. Дехто казав залишити все як є, оскільки це не виходить за рамки закону. Згоди між учасниками не було.

Дискусія яка тривала, заходила в тупик. І кожен залишався при своїх інтересах. Нарешті всі зійшлися на тому, щоби допитати Петра. Це був єдиний варіант, котрий влаштовував усіх. Хоч Каяфа з Анною були далеко не в захваті від такого ходу подій та все ж таки погодилися на це.

Петро стояв перед синедріоном. Він дивився на всіх, що зібралися засудити його як бунтівника. Але Петро не давав жодного поводу ані жестом, ані поглядом. Обвинувачення сипалися наче громи із неба. Його обвинувачували у всіх можливих злочинах. Петро з кількома іншими друзями і однодумцями були в самому лігвищі деспотизму і антиеволюціонізму. Ще не так давно тут стояв його Вчитель на суді. Історія повторюється. Але сталися якась певна коректива. Нарешті дали можливість висловитись оскарженим.

– Ну, що скажете у своє оправдання, – нарешті спитав Олександр, один із первосвящеників.

– Ви старшини і законовчителі народу, – почав Петро, – привівши нас для свідчення того, що чоловік який був хворим є оздоровленим іменем того самого Ісуса із Назарету, котрого ви засудили і розіп'яли і котрого Отець воскресив. Ось той чоловік перед вами стоїть живий і здоровий. І усе є у ньому і нічого не має без нього. Бо він є наріжним каменем, котрий ви відкинули.

Такі слова посіяли сумнів серед старійшин. Всі знали, що учні Ісуса не були ані

вченими, ані справжніми проповідниками. Така їхня відвертість і сміливість змусила задуматись. На користь Петра і його друзів свідчив оздоровлений чоловік. А це мало велике значення. Якби там не було, але серед простих людей це уже мало достатній аргумент. І з цим теж треба було рахуватися. Почалися суперечки. Ніхто не говорив прямо. Кожен мляво висловлювався на захист в'язнів. Можливо тому, що ніхто не бачив у них реальної загрози, про котру так виводили лідери Синедоріону. А можливо і тому, що багато хто них був добре знайомим свого часу як із самим Ісусом, так із його послідовниками. Так чи інакше, а єдиної згоди вони не дійшли, вирішивши, що ті не є винними. Та разом із тим хотіли припинити будь-які розмови про самого Ісуса. Тому домовилися, щоб відпустити усіх, але заборонити їх говорити про нього.

Тоді знову всі зібралися. А Каяфа, знаючи про програш, почав знову розмову:

- Синедріон вас, як бачите не засудив. Але ми вам забороняємо говорити про Ісуса! Жодним чином ви не маєте права згадувати це ім'я. Більше ніколи про нього нікому не говорити і не бунтувати народ.

Це було хорошою пасткою для самих послідовників. Саме цей момент був для них безповоротнім. І тут поставало питання: або відректись того, з ким цілих три роки ходили, жили як рідні брати, ділили кусень хліба, бачили чуда, слухали його слова і вважали месією і більше ніколи не згадувати, або стати на захист імені свого Вчителя, навіть якщо доведеться померти. Вибір не простий. Саме від кількох слів залежало і їхнє майбутнє і майбутнє всього людства.

- От самі подумайте,- тоді знову виступив Петро,- чи ж можна слухатися більше вас, аніж Бога? Скажіть-но самі! Ми ж бо це бачили самі і мовчати про це не можемо!

Це був нахабний крок. Так ще ніхто не говорив первосвященникам. Така фраза ставила в глухий кут будь-які слова синедріону в цілому. Адже це вказувало не тільки на значимість їхніх слів, але й ставило самих знавців закону на друге місце. Це було немислиме знущення з останніх. Це був виклик. Але разом із тим служителі не могли нічого сказати напроти. Вони розуміли, що цей виклик є підтриманим людьми. А отже, з ним треба рахуватися бодай через це. А ще ситуація в місті була і так важкою. Для старійшин це був і плювок в лице і зв'язані руки для розправи з цією невеликою групкою бунтівників.

- Нічого не поробиш. Треба їх відпустити,- шепнув Олександр Анні.

- Та я бачу,- невдоволено відповів той.

- Що робитимемо? - звернувся Каяфа до решті однодумців.

Але ті мовчали. Між усіма запанувала тиша. Це був складний вибір: відпустити зараз і чекати, що буде далі. Або ж сфабрикувати справу як звично і покласти крапку у цій історії. Та чомусь більшість на це була не згідна. Чому? Ніхто не міг пояснити. Та їм зовсім не хотілося вкотре брехати на догоду правлячій сім'ї первосвященників. Тим паче, що і чудо було явним. Його від людей, котрі це бачили (а бачило не мало) не заховаєш і не спростуєш. То що далі?

.....

Апостоли поверталися додому не вірячи в те, що з ними сталося. Вони були просто

раді, що змогли вкотре відстояти ідеї, котрі посіяв у них їхній Вчитель. Та це був лише початок. Справжня історія чекала їх ще попереду.

Тепер перед ними відкривалася нова лінія життя. Біль, погорда, обмови, наклепи, переслідування – ось що чекало їх. Кожен з них скоро зрозуміє, що вони самі добровільно вибрали цю чашу. Лють і ненависть з боку релігійної і політичної верхівки юдейства будуть тепер завжди переслідувати цих нових посланців доброї новини. Вони завжди будуть змушені втікати від колись своїх побратимів, одноплемінників і друзів. Тепер наступав період, який змінить все і покладе початок новому ладу.

Саме їхні слова змінять хід історії і покладуть початок новому сприйняттю відносин з Богом. Ще трохи і храм буде знищено, юдеїв порозсилають по всій імперії. Втратиться роль первосвященика. І всі правлячі сім'ї в Єрусалимі просто зникнуть зі сторінок історії назавжди. Ті ж таки фарисеї розбіжаться і покинуть все. Але слова, передані Ісусом, залишаться для майбутніх поколінь.

Ця боротьба, що почалася ще за життя Ісуса, триває і досі. І донині між справжніми Його учнями і фарисеями тривають протистояння. Перші несуть слово отримане Вчителем до кожного з людей, намагаються достукатися до їхніх сердець і розуму, вказуючи на істину, котра є лиш одна. Вони не отримують почесних звань, титулів, не женуться за коронами і лаврами. Їм не потрібні перші місця в синагогах – храмах і вихваляння. Їм не співають многоліття. Їх не видно на сторінках історії. Ними погорджують і принижують в очах народу. Вони і донині переслідувані за правду, скитаються по різних чорних роботах. Їх не зустрінеш ані в єпархіальних куріях, ані в теплих кабінетах. Вони – носії Слова, котре веде їх через усе життя. Слово, котре змінює світ і дає кожному надію. Слово, котре живе у кожному, хто хоче бути з Богом. Слово, яке рано чи пізно отримає перемогу над злом і невіглаством. Котре побудує справді новий, ідеальний, чистий світ. Слово життя, що є лише одним мостом до справжнього Бога.

А що фарисеї? Куди вони поділися? Та нікуди. Після зруйнування храму римлянами, вони розпорошилися по всій імперії, несучи свою злість і ненависть до усього, що є милим Богові. Вони, як і дві тисячі років тому, позалазили до теплих, просторих будівель та з амвонів і далі утримують людей в полоні. Вони змінили назву, поодягали нові одержі, котрі б їх вирізняли серед людей. Вони стали звати себе християнами, але в душі вони глибоко противляться цьому слову і намагаються знищити тепер із середини ненависну їм ересь. Та Ісус, справді перемігши смерть, обіцяв своїм послідовникам, що не залишить їх ніколи, посилає і далі все нових, вірних його слову людей у цей світ.

Історичні довідки, джерела та матеріали:

Біблія. Книги Старого і Нового Завіту. переклад І.Огієнко. Видання з нагоди тисячоліття християнства. 988-1988.

Иосиф Флавий. Иудейские древности / Пер. с греч. Г. Г. Генкеля. — СПб, 1900.

Пилат Понтій [електронний ресурс]/ режим доступу:

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9_ %](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9_%)

D0%9F%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%82

Первосвященник [электронный ресурс]/ режим доступа:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BA>

Исус Христос [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%83%D1%81_%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81

Давид [электронный ресурс]/ режим доступа:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B4>

Хасмодеї [электронный ресурс]/ режим доступа:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%81%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%97>

Йохан-Гіркан II [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%99%D0%BE%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BD_%D0%93%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%BD_II

Юда Макавей [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AE%D0%B4%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%B9

Ірод Великий [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%80%D0%BE%D0%B4_I_%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%B9

Прокуратор [электронный ресурс]/ режим доступа:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80>

Анна [электронный ресурс]/ режим доступа:

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BA\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0_(%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BA))

Каяфа [электронный ресурс]/ режим доступа:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%8F%D1%84%D0%B0>

Ірод-Антипас [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BF%D0%B0

Тит Флавій Веспасіан [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B8%D1%82_%D0%A4%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%96%D0%B9_%D0%92%D0%B5%D1%81%D0%BF%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B0%D0%BD

Гней Помпей Великий [электронный ресурс]/ режим доступа:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BD%D0%B5%D0%B9_%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D0%B9_%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%B9

Арістобул І [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%BB_I

Аретта [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0_IV_%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80

Синедріон [електронний ресурс]/ режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%BD>

Іван Богослов [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2

Андрій Первозваний [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9

Витсаїда [електронний ресурс]/ режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D1%84%D1%81%D0%B0%D1%97%D0%B4%D0%B0>

Петро [електронний ресурс]/ режим доступу:
[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE_\(%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE_(%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB))

Яків [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BA%D1%96%D0%B2_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9

Симон Зилот [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD_%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82

Тома [електронний ресурс]/ режим доступу:
[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BC%D0%B0_\(%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BC%D0%B0_(%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB))

Зелоти [електронний ресурс]/ режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8>

Лазар [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80_%D0%B7_%D0%92%D1%96%D1%84%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97

Марта [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0

Марія Магдалена [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%9C%D0%

B0%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0

Проказа [електронний ресурс]/ режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0>

Галілея [електронний ресурс]/ режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%BB%D0%B5%D1%8F>

Іван Хреститель [електронний ресурс]/ режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%A5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C

Садукеї [електронний ресурс]/ режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%B4%D1%83%D0%BA%D0%B5%D1%97>

[1] Понтій Пилат – римський правитель Юдеї з 26 по 36 рр. Римський вершник. Офіційно носив титул префекта. Зі слів Філона Олександрійського Пилат був відповідальним за численні жорстокі дії і страти. У 37 р. імператор Калігула відправив його у відставку, і Пилат придбавши великий маєток у Галлії доживав там віку. Є героєм кількох Новозавітніх апокрифів. Визнаний, разом із дружиною Клавдією, святим Ефіопської православної церкви. У євангеліях згадується в: Мр. 15:15; Лк. 23:4; Лк. 23:14; Ів. 18: 38-39 а також 19:15-16.

[2] Первосвященник – в юдаїзмі, священнослужитель, що очолював службу в скинії (пізніше в храмі). Інституція перестала існувати з часу зруйнування Другого Єрусалимського Храму. (В Старому Завіті Бт. 14:18; Лев. 4:3,5,16; Лев.21:10; Вих.28: 2-39 та ін..)

[3] Ісус Христос, Ісус з Назарету (Спаситель, Месія, Помазанник) — 4 до н.е. —30-33 н.е. Син Божий. Спаситель Людства. Друга особа Бога, що втілювався як людина, щоб спасти людство від гріха. Месія, котрого обіцяли пророки Старого Завіту. Народився у Вифлеємі. Непорочно зачатий Марією від Св. Духа. Основоположник християнства.(Мт 1: 21; Лк 1:31; Лк 4: 41, в посланнях ап.. Павла та у Старому Завіті)

[4] Осанна – урочистий молитовний вигук, що був хвалебним вигуком. Коротка молитва

[5] Давид – біблійний герой. Другий цар ізраїлько— юдейського царства. Народився в 1035 до н.е. у Вифлеємі. Автор псалмів. Згідно з пророцтвами саме з його роду мав вийти Месія. (І Цар 16:1-13,16,18; 16:14-18:2 та ін.) (в Новому Завіті Мт 9:27; 22:42 —45; Рим 1:3 та ін.)

[6] Хасмодеї – рід правителів в Юдеї священницького походження із поселення Модіїн котрий походив з Макавеїв. Правив Юдеєю з 152 до 37 до н.е. як правило були одночасно і правителями і первосвящениками, та сформулювали релігійну систему державного правління.

[7] Гіркан – Йохан Гіркан II з 63 по бл.40 до н.е. Юдейський етнарх з династії Хасмодеїв. Боровся за владу зі своїм братом Аристокбулом II. Підтриманий Римом.

Страчений за наказом Ірода Великого за організацію змови.

[8] Пасха - одне із основних Юдейських свят. Є святом на честь виходу єврейського народу із Єгипту.(Вих 12:2;7,13;22)

[9]Назорей - звання, котре надавали євреї людині, котра відокремлювалася від інших та особливо присвячувалися єдиному Богові. (Чис 6; Лк 1:15; 4:34; Мт 3:4; 2:23; 26:71; Мк 1:24 та ін.)

[10]Юда Макавей (Молот) - третій син Маттафії Хасмодея. Активний учасник повстання Макавеїв. Помер у 160 р. до н.е.

[11]Ірод Великий(73-74 рр.до н.е. - 4 р.н..е.) - цар Юдеї та клієнт Римської імперії. Ідуменянин. Син Антипатра, римського прокуратора Юдеї. Засновник ідумейської династії Іродіядів.(Мт 2:1; Лк 3:1;)

[12] Прокуратор - керуючий, розпорядник, той, хто турбується про щось

[13] Анна - Юдейський первосвященик з 6 по 15 рр.н.е. тесть первосвященика Каяфи. Поставлений на посаду імператорським намісником, що було протиправним з боку єврейського законодавства.(Лк 3:2; Ів 18: 13-24; Дії 4:6)

[14] Каяфа - юдейський первосвященик з 18 по 36 рр. н.е. відомий з Євангелій своєю участю у суді над Ісусом Христом.(Ів 11: 47-53; 18: 13-14,24; Мк 14:59-64; дії 4:6)

[15] Ірод Антипас "намісник батька" (4 р.до н.е. - 39 р.н.е.)- один із синів Ірода Великого. Тетрарх римської провінції Галілея. Відомий з оповідань Нового завіту через одруження із своєю племінницею Іродіадою, та вбивством Івана Хрестителя. За імператора Калігу засланий у Пд. Галлію. Згадується у Євангеліях Мт.14.1, Мр.6.14. Лк.3.1, 9.7, 13.31, 23.7

[16] Назарет - місто у Галілеї, в котрому провів своє дитинство Ісус, після повернення із Єгипту.(Мт 2:23;4:13;Мк:1;9; 6:1-6; Ів 1:46;2:12)

[17] Варавва - біблійний персонаж, злочинець звільнений Понтієм Пилатом з народи святкування Пасхи. (Мт 27:17-26; Мк 15:7; Ів 18:40; Дії 3:13-14). Міг носити ім'я Ісус.

[18]Тит Флавій Веспасіан, син імператора Флавія Веспасіана. Придушив єврейське повстання і зруйнував Єрусалим та Єрусалимський Храм у 70 р.н.е.

[19]Повстання 66— 71 рр.н.е.

[20] Довгоочікуваний Месія мав спасти Юдею і стати навіки царем Ізраїля.

[21] Гней Помпей Великий - видатний римський полководець і державний діяч

[22] Арістобул I - Юдейський цар із династії Хасмодеїв

[23] Ідумеєць мається на увазі Ірода Великого

[24] Фарисеї (відокремлені) - спочатку релігійно-національна а пізніше суспільно-політична течія у Юдеї в епоху другого Храму. Протиставлялися Садукеям.

[25] Гамалиїл - вчений, равві, онук знаменитого Гіллея. В Біблії згадується у випадку суду над апостолами та як вчитель ап. Павла.(Дії 5: 34; 22:3)

[26] Аретта IV - Набатецький цар, тесть Ірода Антипи. Воював проти Антипи. Ірод - Антипа був одружений на його дочці, пізніше одружившись із Іродіадою, він вигнав першу дружину і ув'язнив її у Махероні. Через це цар Аретта починає проти нього

військову кампанію серією набігів на території Антипи. Саме за цю ситуацію Антипу критикує Іван Хреститель. (Мк 6:17)

[27] Ірод - син Ірода Великого і Клеопатри Єрусалимської. Брат Ірода Филипа II, тетрарха.

[28] Синедріон - найвища юдейська релігійна та політична інстанція. Верховна рада і вищий суд.(Езд 7:25;Мт 26:57; Мк 15:1,43)

[29] Юда Симонів Іскаріот - один із дванадцяти апостолів, котрий зрадив свого вчителя. Є символом найвищої зради(Мт 10:4;26:2427:3-10;Мк 3:9; 14:3-11;Ів 6:70-71;12:6;17:12;18:1-11)

[30] Іван Богослов - один із дванадцяти апостолів. В Біблії згадується як один із синів Заведєя. А за християнською традицією мати - Саломія. Є одним із перших учнів Ісуса, перейшовши разом із Андрієм від Івана Хрестителя. До свого покликання був рибалкою на Генісаредському озері. Він автором одного із чотирьох Євангелій, послання та Апокаліпсису.(Мт 10:2-4;27:53,57;Мк.3:14-19;Лк.6:13-16;Гал.2.90

[31] Андрій Первозваний- один із дванадцяти апостолів. Син Йони. Молодший брат Симона-Петра. Проповідував у скіфських землях.(Мт.10:2;4:18-19;Ів.1:39;6:8-9;12:20-22)

[32] Витсаїда (дім рибалки) - назва колишніх двох поселень, що на західному і східному берегах Тиверіадського озера.(Лк.9:10;10:13)

[33] Капернаум одне із багаторазово згаданих місць в Новому Завіті. Туди часто заходить Ісус. Знаходиться не далеко Витсаїди. Місто назване на честь пророка Наума. За припущеннями, можливо після Назарету Ісус оселився тут. Знищений під час Юдейської війни, як і провістив Христос (Мт.11.23)

[34] Петро (Камінь) - один із дванадцяти апостолів. Справжнє ім'я Симон. Один із найближчих Учнів. Був світком багатьох моментів в житті Ісуса (Переображення, Тайна Вечеря, Воскресіння). Помер мученицькою смертю у Римі. (Ів.1:35-42;13:37-38;Мт.8:14;16:17-18;Мр.1:31;9:2-13)

[35] Ісус від самого початку знає свого зрадника, про що не одноразово говорить на сторінках Євангелій. Та попри все Ісус прагне змінити внутрішній стан Юди, і бореться за його душу до самого кінця.

[36] Згідно пророцтв мав з'явитися могутній цар, котрий "пастиме свій народ". Тому всі чекали воїна, політика, дипломата, державотворця. Саме такі ідеї сповідував і Юда, як і більшість учнів Ісуса на самому початку.

Проблема полягала в тому, що людям здавалося потрібним силове вирішення проблеми римського панування а не ідеї саморозвитку, духовного росту, мислення та розвитку власної віри в свого Творця - які пропонував Ісус, котрий абсолютно в корені відкидав будь - якого роду конфлікти чи виступи, і для котрого перш за все було цінною душа кожного зокрема а не частковий добробут привілейованого стану, котрий приходить до влади в наслідок переворотів.

[37] Яків - апостол. Один із дванадцяти учнів Ісуса і його двоюрідний брат. Автор соборного послання. Вбитий юдеями в храмі.(Мт.10:3)

[38] Симон Кананіт (Зилот) - учень Ісуса. Не плутати із Симоном-Петром. Імовірно

був женихом на весіллі у Кані Галлейській(Мт.10:4)

[39] Самуїл - один із Старозавітніх пророків. Первосвященник. Релігійний і політичний діяч. Помазав царем Саула а пізніше Давида(Сир.47,13-23)

[40] Зилоти - фанатична сепаратистська секта теократичного напрямку. Підбурювали народ до заворушень та повстань. Зилотом міг бути і Варавва.(І мак.2,50;Дії 5:37)

[41] Тома - один із дванадцяти апостолів. Згадується як "Тома Невіруючий" через свій сумнів у воскресінні Ісуса. В Євангеліях ще згадується як "Тома на прізвисько Близнюк", можливо через свою зовнішню схожість з Ісусом.(Ів.11;14:5;20:28;Лк.6:13-16;мр.10:32)

[42] Проблема Юди полягає у тому, що він створював собі певний ідеал військово-політичного лідера а не Божого посланця чи пророка. Він навіть не бажає чути нічого іншого окрім того, що він сам у собі створив. Ця ілюзія призведе в кінці до трагедії. З іншого боку: Юда є жертвою. Цю ідею він не створив сам по собі. Її йому нав'язали. Можливо навіть ті ж таки "законовчителі", котрі у свою чергу підпільно всіляко сприяли антиримським настроям. А ще, гордість і високо мірність, котру вони так щедро розвивали у собі та своїх співбратах

[43] Лазар з Вифанії - був близьким другом Ісуса Христа. На момент смерті мав бл.30 років. Потім перебрався на Кіпр. Там прожив до глибокої старості. Там мав зустріч з Павлом та Матір'ю Ісуса.(Ів.11:1-4,11;30-40;12:1-3,9)

[44] Марта - сестра Лазаря. Згадується у Євангеліях Луки та Івана. За Іваном відігравала значну роль і була взірцем віруючої людини(Лк.10:38-42)

[45] Марія - сестра Лазаря і Марти. Щодо особи Марії однозначності нема. Асоціюється із Марією Магдалиною однією із найбільших християнських світил. До ХХст. в церковних колах вважалася грішницею, з котрої Ісус вигнав сім бісів, і котра мила Йому ноги волоссям. Однак, ця гіпотеза була спростована рядом історичних фактів. Як апостол Марія Магдалина проповідувала на півдні Франції.

[46] Проказа - хвороба Гансена. У єврейському суспільстві хворих на проказу відлучали з суспільства. Їх перевіряли священики а тоді встановлювали діагноз. Хворий був змушений носити особливу одіжку і жити поза населенням.

[47] Галілея - історична область на півночі Ізраїлю. В ті часи юдеї не признавали жителів Галілеї за своїх і ставилися до них вороже через їхню асимілізованість іншими народами. З іншого боку самі галилеяни були більш компромісні у понятті релігії.

[48] Згідно традиції святкування проходять протягом тижня. Юдеї відпочивають у перший і останній день. Велика увага приділяється тут святковій трапезі.

[49] Ісус в'їжджає в Єрусалим верхи на ослі. Це обернена форма до того, як це робили царі - переможці, котрі урочисто прибували до столиці верхи на коні. Кінь був в певній мірі символом війни. Натомість осел стає символом миру. Таким чином Ісус вказує на чітку різницю між тим що очікують від нього і ким він є насправді і чого прийшов. Ця скривлена форма тріумфу мала наметі відверто показати всім що він цар "не від цього світу".

[50] Згідно заповіту Ірода Великого, його царство було розділене між синами. Таким чином кожен з них отримав певну територію і титул етнарха — "правителя народу". Разом із тим царство Ірода було розділено між Археласем, Іродом - Антипою, Іродом - Филипом II, Саломеею, та автономні міста(десятимістя).

[51] Згідно Євангелія Петро ти рази скрив своє знайомство з Ісусом перебуваючи у дворі первосвященика.

[52] В Єврейській релігійній системі первосвященик обирався один раз і все життя. З приходом римського панування а також через різного роду втручання в політичні справи багатьох з них було зміщено і поставлено інших в супереч правил Юдейського релігійного закону. Проте люди все рівно рахували їх первосвящениками і таким чином вони залишалися впливовими людьми при храмі.

[53] Іван Хреститель - син Захарії і Єлизавети. Після смерті батьків(радше вбивства) потрапив до пустині. Повернувся і почав проповідувати у 15 р.н.е. в час правління імператора Тиберія. Закликав до "покаяння та хрещення". Гостро осуджував не лише гріхи простих людей але й духової та світської влади. Критикував Ірода Антипу за співжиття із дружною брата. За що в кінцевому результаті і був ув'язнений а пізніше вбитий.(Лк.1:5,13,26-39,41-43,80;3:1;Мт.23:35;Мр.6:17-29)

[54] За законом римського воїна, котрий заснув під час несення варті могли стратити.

[55] Після всього, що сталося, побачивши що не відбулося ніякого чуда і розчарувавшись до кінця Юда накладає на себе руки, що цілком відповідає його попередньому діагнозу із Євангелія - "продався дияволу".

[56] Садукеї - релігійно-політична течія юдейської аристократично-священицької верстви у суспільстві. Були консерваторами і визнавали тільки закон Мойсея, відкидаючи передання.

[57] Мається на увазі Марія Магдалина

[58] Ісус протиставляється Варавві як справжній Месія на фоні маси самозванців, коті вели народ у блуд.

[59] Перші апостоли протиставляються фарисеям, котрі вважали себе найкращими знавцями і виконавцями букви закону. Вони творили зовнішню оболонку без жодного зерна віри. На відміну від них учні просто щиро вірили в те, що говорив їм "Вчитель" і не зациклювалися на написаному. Перевага духовного над фізичним, розуму і віри над дешевим пафосом і релігійними форматами